

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Komparace vybrané vzdělávací oblasti ve školském systému České republiky
a Slovenské republiky

Comparison of the selected educational area in the educational system of the
Czech Republic and the Slovak Republic

Aleš Urbášek, Dis.

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: Biologie, geologie a environmentalistika – Výchova ke zdraví

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením vedoucího práce s použitím uvedených zdrojů. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 13. 4. 2019

Aleš Urbášek, Dis.

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval vedoucí práce PhDr. Mgr. Miroslavě Kovaříkové, Ph.D. za čas, který mi věnovala, poskytla prvotní námět ke zpracování a s trpělivostí přinášela rady a poznatky, nezbytné k samotnému vypracování.

ABSTRAKT

Cílem práce je porovnání dvou vzdělávacích systémů v České a Slovenské republice. Důraz je zaměřen na základní školství, především na výuku předmětu Výchova ke zdraví na 2. stupni základních škol. Teoretická část popisuje všeobecné informace o komparativní pedagogice, její historii, smyslu a využití. Praktickou část tvoří teoretický popis obou vzdělávacích systémů a to především témat týkajících se této oblasti. Použitou metodou byla empirická deskripce a stanovené otázky, na které bylo cílem odpovědět a potvrdit, či vyvrátit původní úvahu, tvoří nejdůležitější část celé práce. Tou nejdůležitější a následně potvrzenou úvahou bylo to, že ve Slovenské republice neexistuje povinný předmět, jako je u nás Výchova ke zdraví. Informace byly čerpány ze vzdělávacích dokumentů obou zemí, kde bylo nejprve potřeba se důkladně zorientovat a následně zjistit potřebné informace, jak probíhá výuka předmětu Výchova ke zdraví v České republice a poté najít možnou analogii na Slovensku. Výsledkem práce je nalezení nejmarkantnějších rozdílů mezi výukou zdraví v obou zemích a jejich vyhodnocení. Následné zamyšlení pojednává o možných přínosech pro jednotlivé vzdělávací systémy, ale i autora. Obsahem práce je také rozhovor jednoho žáka z každé země a jeho aktuální pohled na problematiku, následuje stručné vyhodnocení.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Komparativní pedagogika, školský systém České republiky, školský systém Slovenské republiky, člověk a zdraví

ABSTRACT

The aim of the thesis is to compare two educational systems in the Czech and Slovak Republics. Attention is focused on primary education, especially on the subject Health Education at the 2nd level of primary schools. The theoretical part describes general facts of comparative pedagogy, its history, meaning and use in practice. The practical part consists of theoretical description of both educational systems, primarily in the area of health and related topics. The used method was an empirical description and set questions, to which the aim was to answer and approve or disprove the original consideration, also is the most important part of Bachelor thesis. The most important and subsequently confirmed consideration was that there is no compulsory subject in the Slovak Republic, such as Health Education. The information was drawn from the educational documents of both countries, where it was first necessary to orientate well and find out the necessary information on how the subject- Health Education is run in the Czech Republic and then find possible analogy in Slovakia. The result of thesis is determining the most striking differences between Health Education in both countries and its evaluation. Followed reflection deals with possible benefits not only for the particular educational systems, but also for the author. One part of thesis is also an interview with one pupil from each country and their opinion over this issue, also a brief evaluation is followed.

KEYWORDS:

Comparative pedagogy, education system of the Czech Republic, education systém of the Slovak Republic, human and health

Obsah

Úvod	7
Teoretická část.....	8
1 Základy komparace vzdělávacích systémů.....	8
1.1 Definice pojmu komparativní pedagogika.....	8
1.2 Historie a vývoj komparativní pedagogiky.....	9
1.2.1 Historie komparativní pedagogiky v České republice.....	10
1.3 Aktuální stav srovnávací pedagogiky ve světě a v České republice.....	11
1.4 Funkce a význam srovnávací pedagogiky	13
1.5 Přístupy a metody komparativní pedagogiky	14
1.6 Zdroje informací k umožnění mezinárodního porovnávání	16
2 Struktury primárního a základního vzdělání	17
2.1 Délka primárního a základního vzdělávání	17
2.2 Obsahy primárního a základního vzdělávání.....	18
3 Kvalita ve vzdělání	21
Praktická část.....	22
4 Oblast zdraví a jeho důležitost ve vzdělávání	23
5 Školský systém České republiky	25
5.1 Vzdělávací dokumenty a časová dotace výchovy ke zdraví.....	25
5.2 Výchova ke zdraví (člověk a zdraví) na druhém stupni ZŠ.....	28
5.2.1 Obsah a důležitá témata ve výchově ke zdraví.....	29
5.2.2 Průřez výchovy ke zdraví s ostatními předměty.....	33
5.2.2.1 Doplňující vzdělávací obory a průřezová témata.....	35
6 Školský systém Slovenské republiky	37
6.1 Organizace vzdělávacího systému na Slovensku.....	37

6.2	Problémy a pozitiva slovenského vzdelávacieho systému	38
6.3	Druhý stupeň základní školy na Slovensku	39
6.3.1	Předměty s přímou analogií na české pojetí výchovy ke zdraví.....	40
6.3.2	Průřezová témata 2. stupně základního školství na Slovensku	42
7	Komparace obou systémů se zaměřením na výuku výchovy ke zdraví	45
8	Přínos práce	47
8.1	Rozhovor.....	48
	Závěr.....	50
	Seznam použitých informačních zdrojů	51
	Seznam příloh	55

Úvod

Porovnávání jednotlivých systémů, vedení dialogu a inspirace z okolí je dle mého názoru jeden ze základních atributů k tomu, aby se společnost vyvíjela. Tohle však nemusí platit pouze pro téma vzdělávání, ale v jakémkoli oboru bude vzájemná inspirace jistě velmi platná a potřebná. I proto jsem si jako téma bakalářské práce vybral komparaci, tedy porovnání jistých dvou vzdělávacích systémů, konkrétněji předmětu *Výchova ke zdraví* na 2. stupni základních škol, u kterého jsem měl předběžné informace, že ve Slovenské republice se tento předmět samostatně nevyučuje. To mě vedlo k zamyšlení nad tím, jak se vlastně tak důležitá témata, které v České republice obsáhne převážně jeden předmět, u našich sousedů vyučují. Bylo mi předem jasné, že témata, kterým je u nás věnován jeden samostatný předmět, s největší pravděpodobností na Slovensku budou skryty v předmětech jiných a tam také budou tvořit určitou strukturu pro vytvoření celku. Tedy celku věnovaného zdraví z různých úhlů pohledu. V mé práci se nejprve budu věnovat teoretické části, kde popíšu co je to komparace, její základní problémy a její nespornou důležitost. V té části, která bude praktická, popíšu dva zmíněné vzdělávací systémy s konkrétním zaměřením a zdůrazněním témat člověk a zdraví. Jednotlivé styčné porovnáám a provedu zamyšlení nad tím, který z daných systému jeví větší výhody pro jednotlivé vzdělávací systémy. Součástí práce je také rozhovor s jedním chlapcem každé země, který i když není hlavní výzkumnou metodou, posloužil jako rozšíření pohledu na celou problematiku.

Teoretická část

1 Základy komparace vzdělávacích systémů

1.1 Definice pojmu komparativní pedagogika

Komparativní, neboli srovnávací pedagogika se zabývá zkoumáním vzdělávacích systémů, popisuje, hodnotí, charakterizuje (Průcha, 2006).

Srovnávání je zaměřeno především na obecnou koncepci vzdělávacích soustav, v pozadí zájmu není ani podoba vzdělávacích institucí, organizace výuky aj. Současně však sleduje i konkrétní plány osnov, obsah učebnic a jiných vzdělávacích dokumentů. Při praktickém srovnávání velmi záleží na parametrech, které jsou zvoleny k porovnávání, mohou pak do velké míry celý srovnávací proces ovlivnit (Jůva, Liškař, 1982).

Štverák ve své knize říká že *„pedagogika není jen pouhým konglomerátem vnějších vlivů, tím že analyzuje a syntetizuje výchovné jevy, napomáhá k permanentnímu sebezvývoji člověka“* (Štverák 1997, str. 133).

Významný podíl na srovnávací pedagogice má shromažďování dat a dokumentů týkajících se všech podnětných okolností ovlivňujících samotné vzdělávání, a to data o žácích, rodičích, institucích. Srovnávací pedagogika analyzuje nejenom vzdělávání školní, ale také v rodině, nebo profesi (Schaub, Zenke, 2007).

Jůva a Liškař uvádí, že disciplína usiluje o to: *„aby poskytla ostatním pedagogickým oborům i pedagogické veřejnosti exaktní popis výchovně vzdělávacích soustav jako celků i jejich jednotlivých znaků, součástí a determinant.“* Autoři dále uvádí, že k interpretaci výsledků dochází na základě vědeckého popisu, které reflektují ekonomické, politické, kulturní podmíněnosti (Jůva, Liškař 1982, str. 11).

Komparativní pedagogika má samozřejmě úzké spojení s ostatními pedagogickými obory, ty tvoří podklad, oporu a komparativní pedagogika jim to potom vrací v podobě například nápadů k inovaci. Z důvodů úzkého spojení komparativní pedagogiky a pedagogiky obecné autoři poukazují na to, že by bylo dobré uvažovat o hlubší vnitřní struktuře. A dále by bylo dobré celou komparativní pedagogiku více specializovat a rozdělit na část zaměřující se na

vzdělávací soustavy jako celky a poté na část zaměřující se na konkrétní obory a hlediska s tím spojené (Jůva, Liškař, 1982).

1.2 Historie a vývoj komparativní pedagogiky

Počátky jistých procesů srovnávání procesů v pedagogice lze pozorovat již v období antických států. Asi z roku 355 př. Kr., se dochoval dokument, který popisuje vzdělávání a výchovu Peršanů a porovnává to se vzdělávacím systémem chlapců z řecké Sparty. Je také známo že, Gaius Iulius Caesar ve spise, který pochází z 1. století př. Kr., srovnával a popisoval přístup k výchově u keltských a germánských kmenů v kontextu jejich kultury (Průcha, 2006).

„Pojem srovnávací pedagogika se v různých zemích a u různých autorů vyvíjel rozdílně. Nejširší obsah tohoto pojmu je v americké pedagogice, nejužší v pedagogice francouzské. V americké literatuře jsou synonyma uváděny termíny Comparative Education nebo Foreign Education“ (Štverák 1997, str. 197).

V období středověku lze zase vysledovat různé publikace od cestovatelů, obchodníků, diplomatů, kteří zmiňují poznatky ze škol o vzdělávání, porovnávají ji se zkušenostmi z jiných zemí, či institucí (Průcha, 2006).

Poznatky do počátků 19. století neměly vědecký a systematický charakter, to vše změnil francouz Marc-Antoine Jullien de Paris, když publikoval knihu s názvem: *Nárys a předběžné pohledy na práci o srovnávací pedagogice*. Autor již přišel s vytyčenými principy, kde dokonce některé z nich se uplatňují dodnes, jako první vytvořil dotazníky o školství, na základě kterých bylo možno porovnávat školské systémy různých zemí (Průcha, 2006).

Postupně se srovnávací pedagogika přibližovala vědě a tím otevírala vrátka ke vzniku mezinárodních institucí, vznikaly mezinárodní časopisy, pedagogické svazy, byly pořádány kongresy a tím mohlo být vzájemné porovnávání a inspirace velmi pozitivně ovlivněno. Na pedagogickou teorii má velmi významný vliv filozofie. Žádný velký filozof nevymyslel pedagogický systém, avšak vedle svých filozofických děl vytvořili pedagogický spis, například Kant. Německý myslitel Johann Friedrich Herbart mimo své filozofické díla vybudoval i systematickou pedagogiku. Filozofie jde nejvíce pocítit v pedagogice při samotném utváření pedagogických pojmů a ideálů (Štverák, 1997).

1.2.1 Historie komparativní pedagogiky v České republice

Již v novověku byl zaznamenán zájem o pedagogické srovnávání, kdy filozofové, pedagogové, učenci, jsou zváni panovníky na své území s účelem školství reformovat, případně rozšířit vědomosti. Jako hlavního člověka té doby, který se srovnáním zabýval lze zmínit Jana Ámose Komenského. *Synkritická metoda*, kterou Komenský aplikoval k jistému pochopení světa jako celku, tedy sledoval propojení školství, umění, přírody, je brána jako epistemologicky přínosná. Komenský je také řazen mezi tzv. pedagogické cestovatele a průkopníka pedagogiky ve světovém kontextu (Walterová, Greger, 2007).

Mimořádně významné období pro srovnávací pedagogiku v českých zemích bylo národně-obrozené hnutí, které svými články informovalo o zahraničním školství, snažilo se o inspiraci a sjednocení o sjednocení školské politiky slovanských národů. Nejvíce publikací bylo inspirováno ruským, anglickým a francouzským školstvím, které byly stavěny do protipólu vzdělávání německého. Mezi roky (1870-1874) vycházel časopis **Slovanský pedagog**, který je dodnes s největší pravděpodobností uváděn jako první mezinárodní časopis věnující se srovnávací pedagogice (Walterová, Greger, 2007).

První česká pedagogická encyklopedie s názvem *Stručný slovník pedagogický* (1891-1909) obsahuje rozsáhlé pasáže o školství v zahraničí, jak v evropských zemích, tak např. Austrálii, Japonsku aj. Informace, které jsou doprovázeny statistickou dokumentací a strukturou svou komplexností překvapují mnohé pedagogy dodnes. Jak „zlatý věk“ české srovnávací pedagogiky lze považovat období v letech 1918-1938. Období, které zaznamenalo velký rozvoj v českém i slovenském školství, s sebou neslo také zájem o školství zahraniční. Vycházelo velké množství publikací, knih, zpráv o vzdělávacích systémech ve světě. Jako jednu z nejvýznamnějších prací tohoto období lze považovat knihu Otakara Kádnera *Vývoj a dnešní soustava školství*, Kádr působil jako vědecký pracovník a profesor na filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Naopak po 2. světové válce, zvláště v šedesátých letech 20. století, kdy ve světě nastal velký rozvoj srovnávací pedagogiky, byl v Československu obor po roce 1948 omezen. Byl potlačován z ideologických důvodů tak silně, že se jako vědní obor přestal úplně rozvíjet. V totalitním režimu tak srovnávací pedagogika stagnovala a lze snad pouze zmínit knihu Vlastimila Pařízka *Pedagogické problémy vzdělávacích soustav*, kterou lze považovat za vědeckou monografii o teorii srovnávací pedagogiky. Po roce 1989,

zároveň s otevřením svobodného prostoru a volného přístupu k informacím, byl zaznamenán velký přelom a celková transformace českého školství (Průcha, 2006).

Váňová ve své publikaci uvádí, že po roce 1989 vyšly 2 obsáhlejší publikace, které se zabývají problematikou srovnávací pedagogiky. Jednou z autorek těchto publikací je sama autorka a publikace nese název *Teoretické a metodologické otázky srovnávací pedagogiky* (Praha, 1998), další práce je od Jana Průchy a nese jednoduchý název *Srovnávací pedagogika* (Praha, 2006). Autorka však další konkrétní publikace neuvádí a spíš odkazuje i na to, že se srovnávací pedagogice ve formě přednášek věnují vysoké školy, například Pedagogická, či Filozofická fakulta UK (Váňová, 2009).

Průcha k tomuhle tématu dodává, že ačkoliv je ve světě srovnávací pedagogika na vzestupu, v česku tomu tak není a zájem vědců, který by i z praktických důvodů byl žádaný, tu není (Průcha, 2006).

1.3 Aktuální stav srovnávací pedagogiky ve světě a v České republice

Srovnávací pedagogika se vyskytuje na univerzitách v regionech celého světa, z toho lze vysuzovat opravdu globální význam a potřebu institucionalizovat obor. Je rozvíjena především na katedrách humanitního a sociálního zaměření, ale její největší soustřednost je na fakultách pedagogického zaměření. Největší prioritou akademické srovnávací pedagogiky je její zařazování do studijních oborů, kde může prohloubit teoretické znalosti v různých kontextech. Celá učitelská příprava na budoucí povolání bývá postavena na metodách komparativních a rozvíjení kritického myšlení a schopnosti reflektování vzdělávání. Srovnávací pedagogika také vede ke vnímání alternativ, odlišných postojů či principů i metod. O důležitosti celého oboru svědčí i to, že srovnávací pedagogika bývá zařazovaná na program mezinárodních konferencí věnujících se vzdělávání (Walterová in Greger, 2015).

V České republice však autoři Greger a Ježková (2006), poukazují hlavně na slabiny a možnosti ke zlepšení aktuálního stavu. Podle autorů je jedním z problémů rozptýlení institucionální a výzkumná báze, kde na rozdíl od jiných zemí Evropy není v ČR jedno specializované pracoviště. „*Výzkumné týmy i jednotlivci pracují na univerzitních fakultách, k nimž patří zejména: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav výzkumu a*

rozvoje vzdělávání a Středisko vzdělávací politiky, jednotlivci také na katedrách pedagogiky a primární pedagogiky a v Centru školského managementu.“ (Greger, Ježková, 2006, str. 46).

Česká srovnávací pedagogika má podle Walterové (Greger, 2006), nezanedbatelné množství slabých míst, které by se měli do budoucna diskutovat a analyzovat. Autorka zmiňuje, že na rozdíl od spousty jiných zemí Evropy a světa, v České republice chybí specializované pracoviště. Jednotlivé výzkumné týmy jsou rozprostřeny na více institucích a jejich vzájemná kooperace není ideální. Ačkoliv konkrétní autoři nejsou svým přínosem zanedbatelní, jako odborná komunita jsou rozptýlení. Existuje několik odborných časopisů, ve kterých se však srovnávací studie objevují velmi zřídka. Autorka dále uvádí, že nelze dobře dohledat frekvenci účastí odborníků, na mezinárodních kongresech, konferencích a na významných akcích pod hlavičkou CESE a WCCES je česká účast ojedinělá. Další kritikou je to, že srovnávací pedagogika má slabý akademický status, samostatným studijním oborem není na žádné české fakultě a chybí profesori i docenti. Poslední kritikou autorky, kterou lze zmínit, je nízké pokrytí srovnávání. Často se zaměřuje pouze na velké a známé země a zanedbávány bývají země kulturně vzdálené a odlišné (Walterová in Greger, 2006).

Walterová na konci své publikace, kde se zaměřuje na postavení a problémy srovnávací pedagogiky v ČR, rozvažuje. Uvádí, že oproti postavení komparativní pedagogiky ve světě, ta česká zaostává. Jeden z důvodů je i ten, že do roku 1989 nebyl možný její plnohodnotný vývoj. Ke srovnávání začal být brán zřetel teprve při pokusech transformovat vzdělávání. Celá srovnávací pedagogika na našem území postrádá oporu v kritické reflexi problémů a výzkumu (Walterová, 2014).

Autorka přichází s dalším neuspokojivým zjištěním i v konceptu a obsahu vyučování předmětů zabývajících se srovnávací pedagogikou, kterých, jak už bylo zmíněno, není mnoho. Podle ní, lze rozpoznat určité obsahové jádro, které vyučující považují za důležité, avšak diverzita výuky je značná. Rozdíly v přístupu k výuce jsou dány i typem vyučujícího, který se ale povětšinou nachází v určité izolaci, bez přístupu možné podpory kolegů, předání zkušeností. Uvádí, že i když má předmět garanta, často se stává, že není specialistou na předmět samotný (Walterová, 2014).

Výuka srovnávací pedagogiky má v České republice významné rezervy, které však také přinášejí výrazný prostor k zlepšování nejenom statusu předmětu, ale implementaci do vzdělávání celkového. Z toho vyplývá, že vzdělávací systémy lze do budoucna výrazně obohatit, zlepšovat a rozvíjet a to právě díky porovnávání a inspirování s ostatními zeměmi. Tedy toho, co tady bylo po dlouhá léta opomíjeno (Walterová, 2014).

1.4 Funkce a význam srovnávací pedagogiky

Srovnávací pedagogika, jako relativně mladá věda, plní celou řadu funkcí. Přínos může být patrný i pro ostatní vědní disciplíny a tuto funkci plní především **funkce teoretická**. Popsat jednotlivé jevy a přístupy je důležité z hlediska pochopení a vyvození závěru, jaký školský systém se může jevit jako ideální pro dané prostředí. O pomoc zlepšit současný stav vzdělávání v dané zemi se snaží **funkce praktická**. Další funkcí, která se snaží o jistou předpověď toho, jak by se vzdělávání v dané oblasti mohlo vyvíjet, zajišťuje **funkce prognostická**. Jak už z názvu vyplývá, snaží se o prognózu budoucího vývoje. Váňová udává, že jednou z nejvýznamnějších funkcí je **funkce mezinárodně integrativní**. Říká, že propojování znalostí v oblasti vzdělávání může být nástrojem v boji proti xenofobním, či přehnaně nacionalistickým tendencím. Už jenom to, že poskytování informací o školství vede k tomu, že lze více porozumět kultuře, zvyklostem dané země. Poukazuje na jedinečnost a snaží se o porozumění. Poslední funkcí, kterou Váňová uvádí je **propedeutická funkce**, která má svůj význam v oblasti vzdělávání budoucích pedagogů. Pro budoucí, nebo i současné učitelé je širší pohled na vzdělávání jistým přínosem, slouží k inspiraci, pochopení, získávání nových znalostí. Studium vzdělávání v celosvětovém měřítku může vést také k získání solidarity, či sympatií a následné další kooperaci, mezi jednotlivými zeměmi (Váňová, 2009).

Jůva s Liškařem (1982) uvádí největší část významu v rovině teoretické, mluví hlavně o určitém, hlubším porozumění a nahlédnutí do vzdělávacích systémů, organizací, institucí. Dokáže analyzovat a přiblížit výchovně vzdělávací soustavy, ocenit pozitiva a odhalit negativa, hlavně díky porovnání s institucemi jiných zemí. Autoři mluví také o tom, že bez získaných výsledků se neobejde pouze obecná pedagogika, ale také další vědy didaktické. Praktická rovina má však také nespornou důležitost a informace získané komparací by měly sloužit každému člověku zapojenému ve výchovně vzdělávacích

procesech k tomu, aby svým poznáním přiložil ruku k dílu a podílel se na vývoji (Jůva, Liškař, 1982).

„Poznatky o zahraničních vzdělávacích systémech mají značnou využitelnost jak pro odbornou sféru v různých odvětvích, tak pro širší veřejnost.“ Takhle shrnul úvahu Průcha, když tvořil encyklopedický přehled zahraničních vzdělávacích systémů (Průcha, 2017, str. 13).

1.5 Přístupy a metody komparativní pedagogiky

Čelní představitelé a autoři publikací o srovnávací pedagogice zdůrazňují dvě podoby a dva různé přístupy, jak srovnávat. Na jedné straně to je ryze teoretická disciplína, na druhé především aplikační, vhodná k praktickému využití (Průcha, 2006).

Walterová se snaží o propojení obou dvou přístupů a nahlíží na problém všeobecněji, myslí si, že pouze vzájemné propojení poznatků může vést k důsledné aplikaci informací do školských systémů, a tím tedy využít smysl srovnávání (Walterová, 2006).

V roce 1985 Noah vydal publikaci, ve které zmiňuje, k čemu se získaná data využívají.

- *K popisu vzdělávacích systému, jejich fungování a produktů*
- *K pomoci pro rozvoj vzdělávacích institucí a vzdělávací praxe*
- *K objasňování vztahů mezi vzděláváním a společností*
- *K formulování trendů vývoje vzdělávání platných obecně pro více zemí* (Průcha 2006, str. 35).

V posledních zhruba 20 letech se přístup však mění a nejde zde pouze o samotnou komparaci vzdělávacích systému, ale taky o detailní analýzu a popis dokumentů týkajících se vzdělávání. Ve stejném období bylo zjištěno také to, proč se v různých zemích školství tak odlišuje a bylo zjištěno, že zde do velké míry má vliv národní kultura. Z toho vyplívá, že nelze sledovat systém vzdělávání, bez adekvátního náhledu na kulturu a historii dané země (Průcha, 2006).

Průcha (2006) zmiňuje jisté základní principy metodologie, když bychom měli uvést ty důležité, tak jako jeden z nich vyvstává **teoretický výklad**. Umožňuje objasnit obecné problémy vzdělávacích systémů a tendencí vývoje v mezinárodním kontextu. Druhý takový

princip je **empirická deskripce**, za kterou se skrývá dokumentace konkrétních vlastností vzdělávacích systémů. V komparaci lze metody posoudit jako kvalitativní procedury a kvalitativní metody. V dnešní době se jeví jako úspěšnější a vhodnější ty kvalitativní, které umožňují přesnější a komplexnější vyhodnocování dat. Statistické metody tak převládají, i když do určité míry mohou subjekt sužovat a hodnotit bez hlubšího kontextu. Komplexní hodnocení je však nezbytně nutné, v tom smyslu, že pouze kvantitativní data charakterizují určité jevy a bez kvalitativních rozborů není hodnocení komplexní. Velmi důležité je také sledování po delší časový úsek, např. sledování subjektu pouze za 1 rok, nevede k datům potřebným při komparaci.

Landman (2008) v učebnici zabývající se metodami komparativní politologie zmiňuje: *„studie jedné země je považována za komparativní metodu, pokud používá pojmy, které lze aplikovat na jiné země, anebo cílí na zobecnění, které přesahuje jednotlivý případ dané země.“* Lze vyčíst, že stejný princip bude platit u komparativního srovnávání napříč obory a nemělo by se jednat pouze o informativní popis celku, ale o implicitní porovnávání napříč zeměmi či subjekty (Greger, 2015, str. 61).

Jistou výchozí metodou srovnávací pedagogiky je **metoda popisná**, usilující o co možná nejpřesnější výklad, který je veden systematicky a tím umožňuje další analýzu pedagogických jevů. K tomu, aby metoda byla účinná je potřeba dosáhnout maximální přesnosti a objektivnosti. S touto metodou je velmi úzce spjata **metoda statistická**. Zatímco popisná metoda se pokouší o co možná nejpřesnější popis kvalitativní stránky zkoumaného, statistická metoda přináší informace spíše kvantitativního rázu. Předmětem statistické metody jsou „pouze“ počty jako například počet žáků, počet vyučovacích hodin atd. Jednou z významných metod, která zkoumání dává širší rozměr je **historická metoda**. Prostřednictvím této metody zkoumáme vznik a vývoj jednotlivých vzdělávacích soustav. **Sociologická metoda** pro změnu slouží k tomu, aby popsala výchovně vzdělávací soustavu ve vztahu ke společnosti, okolí. Nejdůležitější a klíčovou metodou je **metoda srovnávací**. Jůva s Liškařem říkají, že podstata této metody spočívá v *„předem určeném, cílevědomém a systematickém srovnávání předmětů a jevů s cílem stanovit shody a rozdíly mezi nimi“* (Jůva, Liškař 1982, str. 17).

1.6 Zdroje informací k umožnění mezinárodního porovnávání

Je jasné, že k tomu aby porovnávání bylo umožněno, je důležitý přístup k informacím subjektu, který chceme porovnávat. Přístup k zahraniční literatuře a tedy dostupnost jednotlivých informací může výrazně ovlivňovat i politický systém v zemi. Podrobný popis zahraničních vzdělávacích systému obsahuje dokument Postlethwaite (1995), zahrnuje podrobný popis 152 zemí. Dalším zdrojem informací, který jsem využil i já, je informační síť s názvem Eurydice. Tato síť shrnuje členské státy Evropské unie a umožňuje přístup k základní a těm nejdůležitějším informacím o jednotlivých vzdělávacích systémech. Tyto zdroje se vyznačují především dobrou a jednotnou strukturou a respektují mezinárodní zavedené standardy (Walterová in Greger, 2006)

Průcha zmiňuje zdroje, které posloužily v jeho knize, k srovnávání jednotlivých vzdělávacích systémů. Je to třeba *Education at a Glance: OECD indicators, Key Data on Education in Europe, Education and Training Monitor, Programme for the International Student Assessment*. To jsou příklady zdrojů a projektů tvořeny nadnárodními organizacemi a jsou důležitým prostředkem k získávání ucelených údajů o mezinárodním školství (Průcha, 2017, str. 14, 15)

Samozřejmě jednotlivé informace lze čerpat i konkrétněji, například při možnosti nahlédnutí do vzdělávacích dokumentů jednotlivých zemí, jako u nás je např. rámcový vzdělávací program, nebo školní vzdělávací program.

2 Struktury primárního a základního vzdělání

Jednotlivé země se odlišují školskými institucemi, jimiž zajišťují základní vzdělání, největších rozdílů si lze povšimnout ve dvou strukturních vlastnostech.

1. Stanovení věku, ve kterém je primární vzdělávání zahájeno, tedy to povinné a základní.
2. Délka primárního vzdělávání, určující i celkovou délku základního vzdělávání (Průcha 2006).

Zahajování primárního vzdělávání

Většina evropských zemí, včetně České i Slovenské republiky zahajuje primární vzdělávání v 6 letech. Nejdříve začínají země jako Austrálie a Anglie, a to v 5 letech, naopak například Finsko či Švédsko až v 7. Pozdějšímu startu primárního vzdělávání ve skandinávských zemích lze přisuzovat jako důvod klimatické podmínky. Například ale v Islandu či Norsku povinné vzdělávání začíná již v 6 letech. Neobvyklé řešení zastává Bulharsko, kde je věkem nástupu do povinného školského zařízení rozmezí věku 6 a 7 let, přitom rozhodnutí je na rodičích dítěte (Průcha 2006).

2.1 Délka primárního a základního vzdělávání

Je patrné, že i délka povinného vzdělávání se v různých evropských a mimoevropských zemích liší. Slovensko má délku primárního vzdělávání 4 roky a Česká republika naopak 5, jinak je tomu však ve stupni nižšího sekundárního vzdělávání a tam se role obrací. Zajímavé je, že země jako Dánsko, Finsko, Norsko jsou bez institucionálního rozdělení, tedy máže se rozdíl mezi 1. a 2. stupněm (Průcha 2006).

Ve srovnávací pedagogice zatím neexistuje odpověď na to, zda rozdíly v délce primárního vzdělávání nějak ovlivňují kvalitu a obsah výuky. Jako příklad lze uvést délku vzdělávání v bývalém Československu, kdy lidé v určitém období absolvovali pouze 8 letou povinnou školní docházku, nelze však určit, jestli tahle kratší doba měla nějaký efekt na jejich vědomosti či jejich budoucí životní dráhu (Průcha 2006).

Průcha (2015) svůj předchozí poznatek ještě dále rozvíjí. Zda má délka povinného vzdělávání efekt na budoucí dráhu jednotlivce vliv, nebo zda může ovlivnit celkové vzdělání

ve společnosti, to jsou otázky, které zatím nemají své odpovědi, ačkoliv si s nimi spousta odborníků láme hlavu. Doba celkového vzdělávání ale neovlivňuje pouze možnou vzdělanost populace, ale do jisté míry má vliv i na ekonomickou situaci, třeba nutného množství nasazených, aprobovaných učitelů, doprava žáků aj. Zdůrazňuje nejspíš důležitější aspekt celého vzdělávání, tedy to, že obsahové vlastnosti vzdělávání patrně hrají větší roli na výsledný efekt studenta, nežli struktura primárního a celkového vzdělávání (Průcha, 2015).

2.2 Obsahy primárního a základního vzdělávání

Obsah a tedy to, co se v samotných zemích vyučuje je velmi úzce spjat s historií vzdělávacích institucí a celkovém historickém vývoji země a politickém uspořádání. Průcha však uvádí: *„žádná z vyspělých zemí se při tvorbě „národního kurikula“ nebo jiných kurikulárních dokumentů pro své vlastní školství neobejde bez poznatků o tom, jaké obsahy jsou vkládány do vzdělávacích systémů v zahraničí“ (Průcha 2006, str. 78).*

Experti OECD dnes vytvářejí dokumenty, které pomáhají objasnit vlastnosti a obsah vzdělávání v různých zemích. Obecně se zaměřují na 2 hlavní charakteristiky, které se vzájemně doplňují. Kvalitativní stránka určující skladbu předmětu je podpořena množstvím času umožněného předmět vyučovat (Průcha, 2015).

- **Skladba vyučovacích předmětů**
- **Množství času, které je vynakládáno na vyučování obsahů jednotlivých předmětů**

I přes veškeré odlišnosti, země často spojuje výuku předmětů jako je: mateřský jazyk, matematika, cizí jazyk, základy přírodních a společenských věd, umělecko-výchovné předměty, praktické činnosti, tělesná výchova, náboženství. Avšak mezi jednotlivými zeměmi existují významné rozdíly co do množství času vynakládaného školnímu vzdělávání v určitém věku žáků. Největší rozdíl lze pozorovat mezi Itálií, která má nejvyšší časovou dotaci a Finskem, kde je dotace naopak nejnižší. V následující tabulce lze pozorovat, jak si na tom jednotlivé země stojí, včetně České i Slovenské republiky (Průcha, 2006).

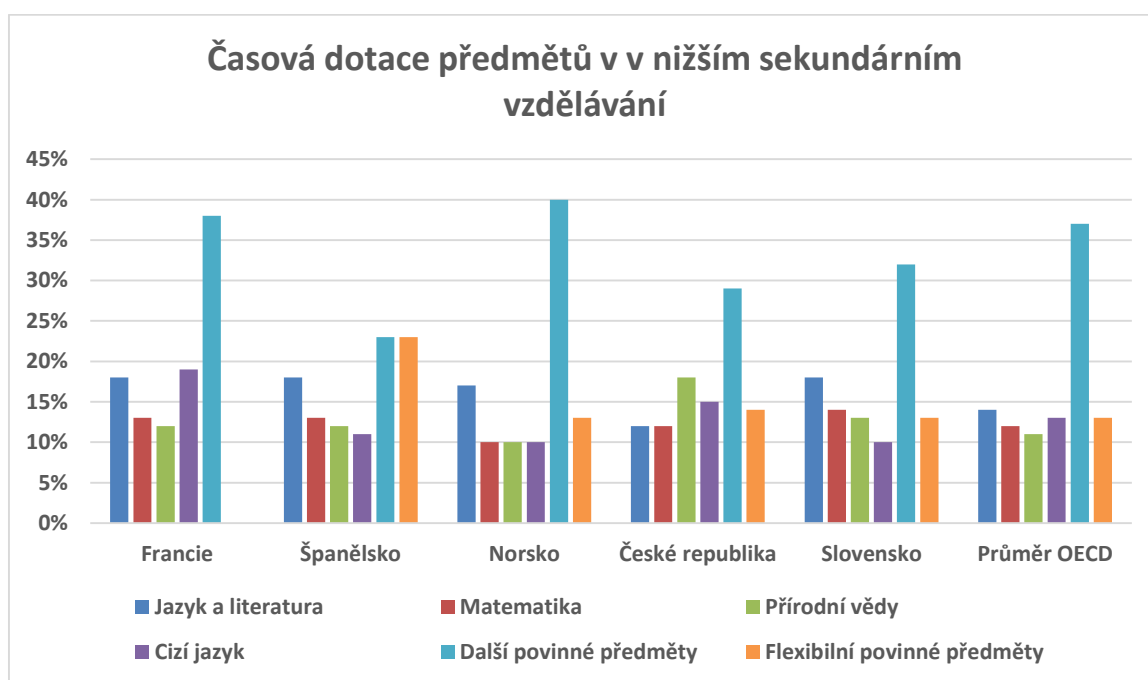
Země	Počet hodin povinného vyučování ročně	
	Věk 7-8 let	Věk 12-14let
Itálie	969	1020
Irsko	915	839
Portugalsko	870	899
Francie	829	939
Španělsko	792	936
Švédsko	741	936
Japonsko	709	875
Česká republika	645	800
Německo	626	877
Slovensko	616	821
Maďarsko	555	722
Finsko	752	796

Tabulka 1 Počet vyučovacích hodin (Průcha 2006, str. 81)

Jisté základní předpoklady mohou vést k tomu, že osvojování obsahu bude obsáhlejší v případě žáků s větší časovou dotací, je tu větší čas na rozsáhlejší kontakt žáků s učitelem a tím pádem i větší prostor k přenosu informací a působení na jednotlivé žáky. Záležitost však není úplně tak jednoznačná, jelikož měření různých asociací dokládá, že přímá úměra v tomto případě není vždy pravdivá. Tento indikátor vypovídá především o kvantitě obsahů vzdělávání, s kterým se žáci v průběhu vzdělávání setkávají. V následující tabulce už bude konkrétněji vidět, jak jednotlivé země nakládají s časovým rozvrhem pro jednotlivé okruhy

předmětů. Z tabulky lze vyčíst, který okruh vzdělávání je pro danou zemi důležitý a i když nám ani tato tabulka nedá přesný údaj o tom, v které zemi budou děti lépe zvládat matematické úkony, můžeme přesně vyčíst, pro který stát je daný předmět důležitější než jiné (Průcha, 2006).

V dalším grafu, který vychází z dat OECD, je procentuálně vyjádřena časová dotace předmětů ze všech vyučovacích hodin. Lze si povšimnout, že ve vybraných zemích rozdíly nejsou příliš markantní, i když v některých oblastech patrné jsou.

Obrázek 1 Časová dotace předmětů (*Education at Glance, OECD 2017, str. 341*)

3 Kvalita ve vzdělání

Z důvodu zaměření této práce k porovnávání dvou vzdělávacích systémů, by bylo dobré také zmínit důležitý aspekt, který bude v následujícím hodnocení hrát velkou roli. A to je kvalita, teda taková kvalita a způsob výuky, který bude přinášet co možná největší užitek z mnoha úhlů pohledu.

Pojem kvalita je ale těžko definovatelný a není pro něj jednotné vymezení napříč jednotlivými zeměmi. Vnímání tohoto pojmu je ovlivněno celou řadou aspektů, které se týkají tradic, hodnot, ukotvení země aj. K pojmu se lze stavět v jeho plné šíři, nebo i v úzkém vymezení, většina autorů se však domnívá, že jeho přesná definice je takřka nemožná. Pokud chceme kvalitu měřit, musí být postavena na určitých, konkrétních aspektech. Lze předpokládat jistý standart měřených hodnot a parametrů a na základě výchylek sledovat úroveň kvality. Kvalita bývá také vyjádřena jako efektivita, tedy kvalitní vzdělávání vede k dobrým, měřitelným výsledkům. Jako kvalitní vzdělávací systém můžeme tedy považovat takový, který je schopen dosáhnout předem stanovených výsledků, kde však roli bude hrát i množství vynaložených nákladů. Ekonomové prosazují efektivitu právě ve smyslu porovnání nákladů do vzdělávání vložených, s následným výsledkem. Další hodnotou při posuzování kvality může být pojem nazvaný přidaná hodnota (value added), kde se sleduje posun výsledků žáku v konkrétním, časovém období (Greger, Ježková, 2006).

Jako nejednoznačné se jeví oddělení dvou pojmů, kvality a efektivity. Efektivita však počítá s náklady vynaloženými na vzdělávání a počítám tedy s poměrem, mezi náklady a výsledným efektem. Mnoho autorů zaměřujících se na kvalitu vzdělávání, staví do popředí kvalitu samotné výuky předmětů. Avšak v mnoha předmětech jako výstupní hodnotou při posuzování kvality může být odlišný aspekt. V pohybově zaměřené tělesné výchově to může být následná reflexe při provádění pohybových aktivit, ve společenskovědních předmětech jako hodnocení kvality výuky bývá použita četnost jednotlivých témat při výuce, nebo metody používané samotným učitelem v hodinách (Janík, 2013).

Praktická část

V praktické části se zaměřím na teoretický výklad dvou vzdělávacích systémů, ke kterému bude použita výzkumná metoda empirická deskripce. Bude mě zajímat, jaký způsob výuky se mi jeví jako vhodnější a jaká jsou možná pozitiva i negativa obou porovnávaných systémů, tedy České a Slovenské republiky. V případě nalezení pozitivních prvků ve slovenském školství, navrhnout možná řešení a doporučení pro školství České republiky.

Výzkumná otázka č. 1: Zjistit a porovnat rozsah přímé vyučovací povinnosti předmětu *Výchova ke zdraví*.

Výzkumná otázka č. 2: Nalézt povinný předmět, který má ve Slovenské republice nejbližší *Výchově ke zdraví* v České republice.

Výzkumná otázka č. 3: Zjistit, do jaké míry je nutné téma zdraví do výuky ostatních předmětů zapojit a zdali je možné se mu vyhnout.

Výzkumná otázka č. 4: Zda ve Slovenské republice existuje oblast povinných předmětů odlišná od předmětů v České republice.

Realizace zkoumání obou vzdělávacích systémů probíhala zhruba v období od prosince 2018 do března 2019 a jako zdroj informací sloužily především vzdělávací dokumenty obou zemí, a to Rámcové vzdělávací programy tvořené Ministerstvy školství, nebo dokumenty, sloužící jako nápomoc při tvorbě Školních vzdělávacích programů.

4 Oblast zdraví a jeho důležitost ve vzdělávání

Určitým předpokladem k tomu, aby oblasti zdraví v současné škole byl věnován zřetel, je to, abychom definovali životní styl současné generace a našli jeho stěžejní problémy. Machová (2015), definuje životní styl takto: „*životní styl zahrnuje formy dobrovolného chování v daných životních situacích, které jsou založeny na individuálním výběru z různých možností*“ (Machová, 2015, str. 15).

Situaci lze pochopit tak, že celá oblast vzdělávání k tématu zdraví bude založena na kladení důrazu při řešení situací, kde je člověk v dobrovolném postavení a řešení si může vybrat, je tedy svobodný. Není však zcela svobodný pouze sám k sobě, ale jeho rozhodování je jistě také ovlivňováno jeho společenským postavením, rodinou, ekonomickou situací aj. K tomu, aby byl člověk schopen se rozhodnout správně, tedy aby dokázal rozlišit mezi tím, co jemu zdraví prospívá, co naopak nikoli, je nutné vzdělání a informovanost v dané oblasti. Je více než jasné, že nejenom vzdělávací instituce škol, ale také rodina, ve formování zvyklostí a upevňování zásad, má velkou roli. Ačkoliv některé determinanty jsou těžko prokazatelné, zda a do jaké míry zdraví ovlivňují, v případě častých onemocnění existuje přímá vazba na určité druhy chování, kde Machová (2015) uvádí prokazatelně nevyhovující formy chování z hlediska ovlivňování zdraví.

- *Kouření*
- *Nadměrný konzum alkoholu*
- *Zneužívání drog*
- *Nesprávná výživa*
- *Nízká pohybová zátěž*
- *Nadměrná psychická zátěž*
- *Rizikové sexuální chování (Machová 2015, str. 15).*

V současné době životní styl populace prošel dramatickou změnou, tedy alespoň ve vyspělých zemích. Od druhé poloviny 20. století do popředí přišel převážně sedavý způsob života, který s sebou nese spoustu negativních důsledků. Velkým problémem současné generace se jeví zhoršující se mezilidské vztahy, protože se životní styl jedince často orientuje na individuální výkon, rozvoj kariéry. Především ve velkých městech si lze povšimnout velké pracovní vyčerpání lidí, málo volného času na odreagování, rodinu,

kamarády. Tento styl života přináší stresovou zátěž pro současného člověka, na kterou nebyl zvyklý. Časté civilizační nemoci, tak charakteristické pro aktuální dobu, mají nespornou souvislost se současným způsobem života mnoha lidí. Vytrácí se pohyb, přibývá přejídání a menší kontrola nad celkovou výživou, což společně se znečištěným ovzduším zdraví člověka rozhodně neprospívá (Machová, 2015).

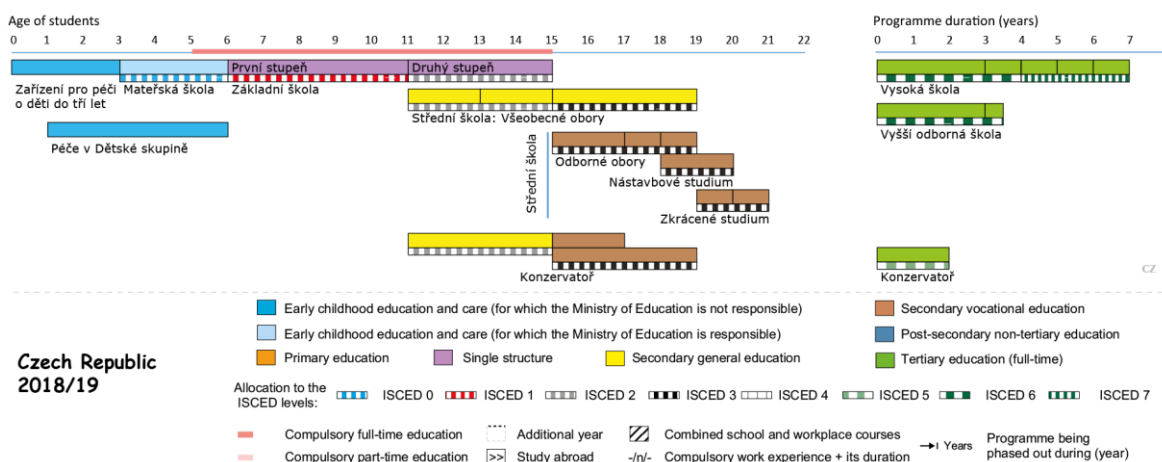
Zdraví je světovou zdravotnickou organizací definováno jako stav tělesné, duševní a sociální pohody, nestačí pouze přítomnost nemoci či vady (WHO, 1974). Péče o zdraví je pojem, který je v dnešní společnosti široce propírán, existuje mnoho institucí, ať už státních nebo soukromých, které se zdravím zabývají. V dokumentu *Zdraví 21* se upozorňuje na to, že by měl být kladen zvláštní důraz na osvětu a výuky témat se problému týkajících, nestačí pouze zvyšovat počet zdravotních zařízení (Mužíková, 2010).

V oblasti nazvané *Health promotion*, reagující na výše zmíněný trend podpory zdraví jde hlavně o to, aby se lidem pomáhalo s upevňováním zásad, s podporou a informovaností v oblasti zdraví (World health organization).

Součástí podpory zdraví, jak je také česky nazýván *Health promotion*, je také předmět *Výchova ke zdraví*, který existuje na základních školách a je vymezen konkrétními vzdělávacími dokumenty (Mužíková, 2010).

5 Školský systém České republiky

Ve školském systému České republiky je povinná školní docházka 9 let a začíná ve věku 6 let dítěte. Základní vzdělávání probíhající na základních školách se také nazývá jako primární a nižší sekundární vzdělávání. Lze si všimnout však také toho, že poslední rok preprimárního vzdělávání je také povinný a tedy konkrétně od září 2017. První stupeň základního vzdělávání trvá 5 let a druhý 4 roky, na Slovensku lze pozorovat prohození doby trvání (Eurydice ©).

Obrázek 2 Struktura vzdělávacího systému ČR (Eurydice ©, 2018-2019)

5.1 Vzdělávací dokumenty a časová dotace výchovy ke zdraví

Postupný rozvoj a začlenění *Výchovy ke zdraví* do školních programů měly na starost postupně vycházející dokumenty pro základní vzdělávání, Základní škola (1996), Obecná škola (1997), Národní škola (1997) (Fialová, 2014).

V dokumentu Základní škola (1996), byl kladem důraz na výuku *Výchovy ke zdraví* již od 1. třídy základní školy. Jednotlivá témata, se zde objevují v předmětu, prvouka, která sahá až do 3. ročníku. V 4. a 5. ročníků jsou témata zdraví obsažena ve dvou předmětech s celkovou dotací 40h, a to ve vlastivědě a přírodovědě. Na druhém stupni tuhle tematiku přejímá rodinná výchova a je rozhodně k zamyšlení tehdejší rozčlenění do různých předmětů v průběhu základního vzdělávání. Fialová a spol. ve své publikaci zmiňují, že tohle

rozčlenění mohlo pomáhat zabývání se tématem s různých úhlů a různými pohledy (Fialová, 2014).

Navazující program Obecná škola (1997), rozvíjí znalosti témat o zdraví již taky v prvních 5 letech s ohledem na vyzrálост žáků. Předměty, které výuku zajišťuje jsou prvouka, přírodověda a vlastivěda. Zde je podstatou kladení důrazu k pozitivnímu myšlení žáků, snahu přemýšlet o tom, co je zdravé, jak se zdravě chovat a učit se vnímat hodnotu zdraví. Stejně jako v původním dokumentu i zde je na druhém stupni *Výchova ke zdraví* začleněna do rodinné výchovy. Kladen je zde důraz na praktickou výuku, vštěpit a naučit žáky zdravému chování, ať už při výběru potravin, zdravému pohybu, nebo odpovědnému jednání (Fialová, 2014).

Vzdělávací program Národní škola (1997), který zpracovala asociace pedagogů základní školství České republiky, se úzce zaměřil na program s názvem *Výchova ke zdravému životnímu stylu* v národní škole. Autoři zmiňují, že by bylo možné vyučovat předmět samostatně, ale jako výhodnější se jim zdá jeho začlenění do jiných předmětů. Poukazují zde na to, že na prvním stupni v prvouce a vlastivědě lze nalézt spoustu vztahujících se témat a pro žáky je tedy výhodnější tohle začlenění. Na druhém stupni to je pak u ve vícero konkrétních předmětů a to v rodinné a občanské výchově, přírodopisu, chemii, tělesné výchově, lze se však sporadicky „zdravým“ tématům věnovat i jinde. Každá konkrétní škola by si měla vytvořit plán, jak tato témata systematicky začlenit, aby tvořila „promyšlený, systematicky uspořádaný celek“. Předpokládá se a dokonce je nutné, aby se škola věnovala výchově ke zdravému životnímu stylu 33 hodin každý rok, ať už jde o konkrétní hodiny, či činnosti, s tím spojená (Vzdělávací program Národní škola).

Ve všech výše zmíněných dokumentech lze vyčíst, že i když byl vzdělávací obsah v oblasti podpory zdraví vymezen, často pokulhával pro svoji nekomplexnost, nedostatečnou připravenost učitelů se tématům věnovat a v mnohých případech tak *Výchova ke zdraví* mohla být zanedbávána. Velkým milníkem a převratem k přístupu a kladení důrazu na výuky výchovy ke zdraví bylo vytvoření Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (2004) (Fialová, 2014).

Rámcový vzdělávací program poukazuje na to, že by se již od útlého věku mělo dětem vštěpovat jednotlivé informace o tom, jaké chování je zdraví prospěšné, které naopak

rizikové. Předpokládá tedy tomu, že tohle pozitivní působení na žáky má největší vliv již při vytváření jednotlivých vzorců chování. Je kladen velký důraz na uvědomění si celkové hodnoty zdraví, na to aby žáci sebe brali jako individua, jejichž zdravotní stav není automatický a lze do velké míry jistým chováním ovlivnit, či ovlivňovat. Autoři dokumentu zmiňují, že v počátku musí učitel na žáky působit především svým pozitivním příkladem, je tedy důležité učitelův osobní zájem o zdraví a jeho kladného ovlivňování. V pozdějším věku je kladen větší důraz na vlastní odpovědnost žáků, jejich uvažování a práci s předem nabytými informacemi. Aktivní přístup žáku k ochraně zdraví je tou nejpodstatnější hodnotou, která by v žácích měla být pěstována (RVP, 2007).

Mužíková poukazuje na zjevný problém v časové dotaci pro *Výchovu ke zdraví* na 2. stupni ZŠ, zatímco v první verzi RVP ZV z roku 2002, byl předmět dotován pouze 1 hodinou týdně v každém ročníku, tedy 4 hodiny celkem. Postupně ale dotace byla snižována a v roce 2007 v RVP ZV už pouze na celkové 2 hodiny (Mužíková, 2010).

Při dnešním pohledu je *Výchova ke zdraví* součástí vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví* a minimální časová dotace je 10 hodin, náleží *Výchově ke zdraví* 2 hodiny a *Tělesné výchově* 8 hodin. Další hodinu, či hodiny lze ale přidat z disponibilní časové dotace. Název předmětu a jeho konkrétní implementování do výuky má na starost tvůrce školního vzdělávacího programu ŠVP. Název by měl být srozumitelný široké veřejnosti, žákům i rodičům. Jako příklady lze uvést *Výchova k podpoře zdraví*, *Člověk, podpora a ochrana zdraví aj.* (Pernicová, 2008).

Marádová ve své metodické příručce, jak vytvářet školní vzdělávací program, respektive, jak implementovat problematiku *Výchovy ke zdraví* do zaběhnutých, nebo právě se tvořících vzdělávacích plánů říká, že přesah celého předmětu je záměrně velký, aby bylo možné propojit „vzájemnou obsahovou propojenost“ (Marádová, 2006, str. 13).

5.2 Výchova ke zdraví (člověk a zdraví) na druhém stupni ZŠ

V současné době je tedy *Výchově ke zdraví*, která spadá do vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví*, věnováno 2 hodiny výuky na 2. stupni ZŠ. Při tvorbě školního vzdělávacího programu lze brát v úvahu, zda se předmět bude vyučovat jako samostatný, integrovaný, nebo částečně integrovaný. Název předmětu lze také do jisté míry přizpůsobit a nemusí se nutně jmenovat *Výchova ke zdraví*. Tvůrce ŠVP také určí, v jakých ročnících se předmět bude vyučovat a realizovat a které konkrétní kompetence se budou společně uplatňovat. Lze si také zvolit, jaký způsob osnování bude upřednostněn, zda cyklické osnování učiva, kde se ve vyšších ročnících k tématům vrací, nebo lineární, kde se již dále vzdělávání neprohlubuje. Možností jsou také další vazby v osnovách, jako průřezové témata, mezipředmětové vazby aj. (Pernicová, 2008).

V RVP (2017) je jasně vidět, že pro oblast Člověk a zdraví je vymezeno na 2. stupni celkově 10 hodin, z toho ze zdravotních a hygienických důvodů nesmí dotace pro Tělesnou výchovu klesnout pod 2h týdně.

Tematické okruhy, ačkoliv se to může zdát, díky zkušenostem z jiných předmětů, zvláště, nemají nutnou posloupnost a nejsou si vzájemně nadřazené. Vyučující by ale v hierarchii měl dbát na aspekty logických vazeb mezi jednotlivými okruhy, na bio-psychologickou zralost a začlenění tématu do aktuálního života žáků. Měl by také uplatňovat předem zpracované výchovně vzdělávací strategie (Pernicová, 2008).

Při tvorbě osnov vyučovacího předmětu musí být zmíněn název předmětu, který vychází z cílů a obsahu. Musí se charakterově vymezit, jak svým obsahem, časem a organizací naplně jeho vyučování. Didaktické postupy by měly vycházet z očekávaných výstupů při tvorbě kompetencí žáků a obsah vyučovacího předmětu by měl mít předem stanovenou distribuci témat do jednotlivých ročníků, ať už se to týká i průřezových témat (Pernicová, 2008).

Jak už bylo zmíněno, název předmětu může být různý, mělo by z něj ale být patrné cílové zaměření. Hana Pernicová (2008) ve svém článku zmiňuje názvy jako *Výchova k podpoře zdraví*, *Naše zdraví*. V případě mezioborového začlenění, což je vzájemné propojení konkrétního tématu mezi dvěma obory, může být název ještě rozdílný, mělo by z něj, však

být patrné o jaký předmět původně šlo. Samozřejmostí také je, že při spojení dvou předmětů musí být stanovena adekvátní časová dotace a například při propojení s přírodopisem bude dotace v ročníku o 1h navíc a předmět se bude jmenovat *Přírodopis a Výchova ke zdraví* (Pernicová, 2008).

V RVP ZV 2017, je zdůrazněno, že v předmětu *Výchova ke zdraví* jde o propojení všech složek zdraví, sociální, psychické, fyzické. Učí žáky být aktivními a odpovědnými za své zdraví, snaží se vyobrazit všechny aspekty do zdraví zapadající a podporuje žáky ve vytváření pozitivních návyků (RVP ZV, 2017).

Vzdělávací oblasti tohoto oboru mají specifický charakter, především kvůli tomu, že předmětem výstupu a hodnocení výsledků a úspěšnosti vzdělávání, je afektivní oblast, tedy očekávané a předpokládané chování v určitých situacích. To komplikuje standardizaci a konkrétní hodnocení toho, zdali je výuka dobře organizována. Výstupy, které lze očekávat se týkají především mimoškolních aktivit, budoucích životních situací, ale třeba i současného životního stylu. Jsou tedy těžko sledovatelné a hodnotitelné. Při pohledu na všechny očekávatelné výstupy (podle Fialové, 2014) Výchovy ke zdraví lze dojít k následujícímu:

Formulováno je 16 očekávaných výstupů a jejich struktura je tato:

- *Jedenáct výstupů se týká chování žáků a uplatnění získaných vědomostí nebo dovedností v životních situacích.*
- *Dva výstupy jsou orientovány na postoje žáků k dílčím aspektům výchovy ke zdraví*
- *Pouze tři výstupy jsou zaměřeny na vědomosti žáků (Fialová 2014, str. 55)*

Tedy bez systematického a empirického výzkumu je značně komplikované zjišťovat, jak se žák zachová při běžných situacích v životě. Jako reálná možnosti se jeví simulování situací, ve kterých žák bude muset projevit své chování, osobnostní kvality a sociální dovednosti (Fialová, 2014).

5.2.1 Obsah a důležitá témata ve výchově ke zdraví

Při pohledu na to, jak je chápáný pojem zdraví, lze patrně vyvodit, jaké aspekty výuky budou v popředí a o co se bude předmět snažit v žácích pěstovat. Jelikož je zdraví také jistým základním a výchozím aspektem k tomu, aby byl život aktivní a spokojený, tyto témata musí

být jednou ze základních priorit vzdělávání. Hlavně toho základního, kde dochází k vytváření důležitých návyků (Marádová, 2006).

Výchova ke zdraví jako obor učí a podněcuje žáky k tomu, aby znali souvislosti s ochranou jejich zdraví. Snaží se o rozvoj a propojení jednotlivých složek, a to: sociální, psychické, fyzické. Rozvíjí také ale jednotlivé poznatky o tom, jak funguje rodina, společnost, vztah mezi přírodou a člověkem a jiné (Marádová, 2006).

Konkrétní zacílení vzdělávací oblasti

- Zdraví jako nejdůležitější životní hodnota
- Pochopení toho, jak pozitivně dokáže pohyb, atmosféra, prostředí zdraví ovlivňovat a to, že je zdraví chápáno, jako vyvážený stav po stránce tělesné, duševní a sociální
- Chápání člověka, jako autonomního jedince, závislého na svých vlastních rozhodnutích, na mezilidských vztazích a jeho biologické podstaty
- Osvojování důležitých a základních informací o tom, co zdraví prospívá a co nikoliv
- Upevňování jednotlivých praktických návyků, vedoucích k preventivní ochraně zdraví
- Etické a morální postoje jako podpora mezilidských vztahů
- Duševní pohoda odvozující od dobré fyzické kondice a zdatnosti, jako předpoklad pro získání profesní dráhy či partnera
- Aktivní zapojování, propagování a pozitivní ovlivňování okolí svým příkladem (Marádová, 2006).

RVP ZV (2017) dělí témata *Výchovy ke zdraví* na 2.stupní základních škol do několika celků, které zde budou následně ve stručnosti popsány.

Vztahy mezi lidmi a jejich soužití

Prvním takovým celkem jsou vztahy, ať už vztahy ve dvojici, nebo i v širší sociální skupině. Vztahy v rodině, ve škole, v partnerství, nebo například komunitě. Témata, která zde zaznívají, jsou také láska, kamarádství, přátelství aj. (RVP ZV, 2017).

Změny v životě člověka a jejich reflexe

V této oblasti je věnováno velké množství času dospívání, především tomu, jak v průběhu věku dochází ke změnám tělesným i duševním, velkou oblastí tu je období puberty. Dalším důležitým pojmem je sexualita, reprodukční soustava z hlediska biologického, jaké jsou druhy poruch sexuální identity a samozřejmě pohlavní nemoci a jejich prevence (RVP ZV, 2017).

Zdravý způsob života a péče o zdraví

Tahle oblast je zmiňována jako více obsáhlá a zahrnuje širší oblast působení. Týká se výživy a vše s ní související, například s přípravou pokrmů, nebo naukou o makroživinách. Je zde také snaha o podporu hygienických návyků, nejenom té klasické osobní, intimní hygieny, ale také hygieny duševní. Ve výuce je dále určité množství času věnováno přenosu chorob a jejich prevenci a v neposlední míře do popředí přichází civilizační a metabolické nemoci, tedy takové nemoci, které mají ve vyspělém světě značný nárůst výskytu a způsobem života je lze významně ovlivnit (RVP ZV, 2017).

Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence

Velmi rozsáhlá oblast věnující se například ochraně člověka za mimořádných událostí, tedy jak reagovat na varovné signály, jak se zachovat při ochraně sebe i svého okolí. Oblast je dále zaměřena na schopnost rozeznávat manipulativní reklamu, jak členit a ověřovat si informace a kriticky uvažovat. Je zde důraz také na bezpečnost komunikace, především té mediálně elektronické, jaké dodržovat zásady při výměně soukromých informací. Další důležitá témata této oblasti jsou pojmy jako šikana, rizikové chování, psychická onemocnění, stres a řešení stresových situací (RVP ZV, 2017).

Hodnota a podpora zdraví

Snaží se o celostní vyobrazení člověka ve zdraví i nemoci, popisuje jednotlivé složky zdraví a lidských potřeb. Podporuje zdraví z hlediska systémového působení na zlepšování prostředí, kvalitu potravin, nebo také pomáhá rozvíjet centra programu pro podporu zdraví z různého úhlu pohledu (RVP ZV, 2017).

Osobnostní a sociální rozvoj

V poslední oblasti k tomuto předmětu v RVP ZV je kladen důraz spíše na psychologické vyobrazení člověka a jeho zdraví. Učí se rozvoj vztahu k sobě samému, k druhým lidem a pomáhá hledat vlastní identitu a postaví ve společnosti. Jak jednat v určitých stresových situacích, jak vystupovat, provádět sebekontrolu a vytvářet hodnotu pro své vlastní jednání je důležitou součástí této vzdělávací oblasti. Je tu zastoupená také psychohygiena, a tedy jakási prevence a předcházení složitých životních situací (RVP ZV, 2017).

Marádová (2006) vytvořila metodickou příručku, ze které vyplývá, že *Výchova ke zdraví* se dělí do několika tematických celků. Na prvním stupni oblast s názvem **Člověk a jeho svět**, na kterou na druhém stupni plynule navazují dva tematické celky a to **Člověk a jeho zdraví** a **Lidé kolem nás**. Z obsahu učiva jednotlivých celků lze vyzdvihnout, že první téma se zabývá zdravím spíše z pohledu biomedicínského, zkoumá lidské tělo, varuje před nemocemi, nebo návykovými látkami. Naopak druhé téma je svým zaměřením spíše sociolo-psychologické, zabývá se vztahy ve společnosti, kulturou, nebo i právem (Marádová, 2006).

Je nepopíratelné, že i spousta dalších předmětů do témat *Výchovy ke zdraví* svým obsahem velmi výrazně zasahuje, nejprve bude potřeba si zmínit obsah výše zmíněných 2 konkrétních tematických celků.

Člověk a jeho svět

V prvním tematickém celku, je snahou učitele naučit žáky vnímat sebe v kontextu živé přírody, vnímat se jako celek. Získat základní představu o tom, jaké jsou důležité životní funkce, jak lidské tělo funguje z hlediska biologického, fyziologického. Důležitou oblastí je také ontogenetický vývoj, jak se člověk mění v průběhu věku, jak zrají jeho mentální vlastnosti, ale také jakou proměnou jeho tělo prochází po fyzické stránce. Společně s biologickým vnímáním těla se žáci učí hygieně, znalosti o výživě a v neposlední řadě získávají velmi důležité informace o nemocích. Naučí se rozeznávat co je to zdraví, jak jej pozitivně ovlivnit a nést zásadní odpovědnost za sebe a své bezprostřední okolí (Marádová, 2006).

Konkrétní učivo, tak jak ho uvádí Marádová

- *Lidské tělo*

- *Partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy*
- *Péče o zdraví, zdravá výživa*
- *Návykové látky a zdraví*
- *Osobní bezpečí*
- *Situace hromadného ohrožení*

(Marádová 2006, str. 17).

Lidé kolem nás

V druhém tematickém celku, je zaměření na první pohled odlišné, avšak na zdraví se podílející stejnou měrou. Témata se zabývají chováním, mezilidskými vztahy. „*Žáci si uvědomují význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen*“ (Marádová, 2006, str. 17).

Konkrétní učivo podle Marádové (2006)

- Rodina
- Soužití lidí
- Chování lidí
- Právo a spravedlnost
- Vlastnictví
- Kultura
- Základní globální problémy

5.2.2 Průřez výchovy ke zdraví s ostatními předměty

Jak již bylo zmíněno, předmět se ve velkém množství předmětů průřezově prolíná a bylo by dobré si zmínit, které to jsou a jaké základní témata mají společné s *Výchovou ke zdraví*.

Přírodopis

V tomto předmětu lze nalézt, nespočet jednotlivých a konkrétních shod s výchovou ke zdraví. V tematickém celku ***Obecná biologie a genetika*** to je základní fungování lidského organismu, od buňky, tkáně až k orgánovým soustavám. Žák získá ještě konkrétnější a odbornější náhled na lidské rozmnožování, dědičnost, ale také třeba na přenos genetické

informace. V druhém tematickém celku **Biologie člověka**, to je ontogenetický a fylogenetický vývoj, anatomická stavba těla, fyziologie. Žáci by zde měli ještě více pochopit souvislosti mezi jednotlivými orgánovými soustavami a také chápat nervové a hormonální řízení organismu. V třetím tematickém celku **Základy ekologie**, je podstatou pochopení vztahu mezi jednotlivými organismy, přírodou, prostředím. Snaží se také pěstovat zásady při ochraně životního prostředí a nahlíží na globální problémy (Marádová, 2006).

Chemie

V předmětu chemie, konkrétně v tematickém celku **Pozorování, pokus a bezpečnost práce**, lze najít konkrétní shody ve znalosti vlastností látek, nebo se také žáci naučí zásady při bezpečnosti práce, ve škole i mimo ní. Další tematické celky, které spadají pod chemii, nesou názvy **Směsi** a **Organické sloučeniny**, v prvním z nich se učí například o roztocích, vlivu teploty, konkrétní informace o vodě, či vzduchu. V tom druhém to jsou různá paliva, přírodní látky, nebo uhlovodíky. Posledním tematickým celkem spadající pod předmět chemie je **Chemie a společnost**, tady se zabývá například chemickým průmyslem v ČR, typy hnojiv, hořavin atd. (Marádová, 2006).

Výchova k občanství

Prvním tematickým celkem je **Člověk ve společnosti**, studenti se zde informují o tom, jaká mají práva a povinnosti v rámci školy, společnosti. Učí se pochopit jednotlivé státní svátky, události, které proslavily Českou republiku, snaží se porozumět státním znakům a symbolům. V neposlední řadě se věnují jistým zásadám lidského soužití a učitel se v žácích snaží vyvolat pochopení pro pojmy jako: morálka, svoboda, spravedlnost, výhoda spolupráce lidí aj. **Člověk jako jedinec** je název dalšího tematického celku, kde se škola zabývá hlavně psychologickou stránkou věci, jde o osobní rozvoj, vnitřní svět člověka jako poznávání sama sebe, vnímání osobních hodnot, prožívání emočních situací. A jako poslední tematický celek výchovy k občanství je **Stát a právo**, v tomto celku se vyučují ty nejdůležitější poznatky o právním státu, také o Ústavě ČR, nebo složkách státní moci. Jsou tu také zahrnuta lidská práva, principy demokracie, nebo protiprávní jednání (Marádová, 2006).

Tělesná výchova

Jak už z názvu vypovídá, v tomhle předmětu je na prvním místě lidské tělo bráno z toho fyzického pohledu a při předchozím zjištění o tom, čím se i *Výchova ke zdraví* zabývá, je jasné, že spojitost s tímto předmětem bude mít jeden z nejužších vztahů. V tělesné výchově jsou 3 základní tematické celky, nejdřív je to částečně i teoretické téma ***Činnosti ovlivňující zdraví***, kde se zdůrazňuje význam pohybu, jeho pozitivní vliv na zdraví člověka. Učí se zde předcházet svalovým zraněním, vzniku dysbalancí, a jiných pohybových poruch. Žáci jsou také seznámeni s náročností hygieny a předpisů u sportovních činností a v různých typech sportovišť, které vyžadují nestandardní nároky. Další tematický celek je celek takřka pouze praktický, nese název ***Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností*** a obsahuje tělesnou výchovu tak, jak si ji asi všichni pamatují. Jsou tam zahrnuty sportovní hry, gymnastika, úpolové sporty, atletika, plavání, lyžování aj. V tematickém celku s názvem ***Činnosti podporující pohybové učení***, to jsou různé činnosti, které se sportem úzce souvisí, učí se zde například komunikaci, porozumění signálů, gest, značek. Učí se zde také typy sportovní výstroje vždy k danému typu sportu, nebo i způsob měření a posuzování výkonů (Marádová, 2006).

Člověk a svět práce

Poslední předmět, kde lze shledat shody s *Výchovou ke zdraví*, jako všude jinde i tady se vyskytují jednotlivé tematické celky s odlišnou tematikou. Nejvíce analogii lze vidět v tematickém celku ***Příprava pokrmů***, tady se učitelé společně s žáky zabývají například vybavením kuchyně, výběrem potravin, ale také konkrétní přípravě pokrmů a správného stolování. Ve *Výchově ke zdraví* lze narazit na výživu ve velké míře, jelikož ona je jedním z hlavních aspektů ovlivňujících zdraví člověka. Další tematické celky obsažené v tomto předmětu jsou ***Práce s technickými materiály***, ***Pěstelské práce – chovatelství***, ***Provoz a údržba domácnosti***, v těchto odvětvích však už tak velké propojení s *Výchovou ke zdraví* nenalzáme (Marádová, 2006).

5.2.2.1 Doplnující vzdělávací obory a průřezová témata

RVP ZV (2017) uvádí jednotlivé vzdělávací obory, které doplňují povinné předměty, rozšiřují je a obohacují. Jejich výuka není pro školy povinná a může se pro žáky stanovit

jako povinný, nebo volitelný vzdělávací obsah. Očekávané výstupy z tohoto vzdělávání nemá stanovenou nutnou úroveň a jejich výstupy jsou pouze doporučeny. Při pohledu na náplň jednotlivých oborů si lze povšimnout zase úzké spojitosti s tématem zdraví v některých aspektech, lze tedy předpokládat, že do jisté míry škola sama, může tyto palčivá témata a jejich množství vyučovacích hodin sama ovlivnit. Mezi doplňující vzdělávací obory patří:

- *Dramatická výchova*
- *Etická výchova*
- *Filmová/audiovizuální výchova*
- *Taneční a pohybová výchova (RVP ZV, 2017)*

Naopak **průřezová témata** tvoří povinnou složku základního vzdělávání. Jejich výuka reaguje na aktuální světové problémy a snaží se formovat hodnoty a postoje žáků. Zpracování těchto témat vyjadřuje jednotu a vyobrazuje vztah k ostatním vzdělávacím aspektům. Průřezová témata obsahují své tematické celky a jejich uplatnění je pro školu povinné a ta musí zařadit všechny, které jsou uvedeny v RVP ZV, nemusí být ale zastoupeny všechny v jednom ročníku. Stejně jako ve Slovenské republice může škola témata integrovat do jiných předmětů, nebo otevřít samostatný předmět, seminář aj. Důležitou podmínkou je to, že se tohle doplňující učivo musí propojovat se standartním vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem aktivit ve škole provozovaných. Podle RVP ZV (2017), jsou pro základní vzdělání vymezena tato témata:

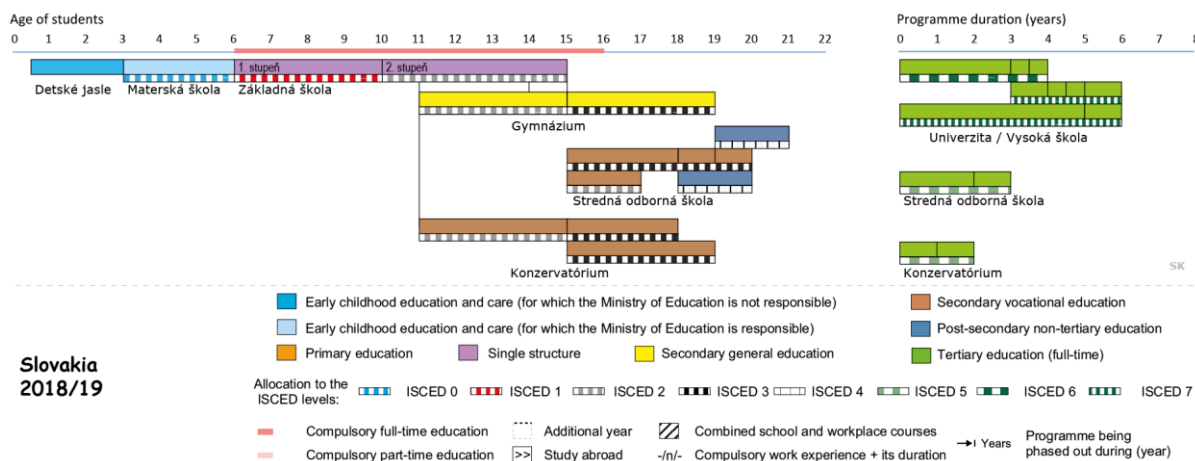
- *Osobnostní a sociální výchova*
- *Výchova demokratického občana*
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *Multikulturní výchova*
- *Environmentální výchova*
- *Mediální výchova (RVP ZV, 2017).*

6 Školský systém Slovenské republiky

6.1 Organizace vzdělávacího systému na Slovensku

Ve Slovenské republice je celková organizace vzdělávání značně podobná té české, povinná školní docházka je 10 let a trvá nejdéle do té doby, kdy žák ve školním roce dovrší 16 let, nebo absolvuje první ročník vyššího sekundárního vzdělávání. Dítě si začíná plnit povinnou školní docházku v 6 letech a primární a nižší sekundární vzdělávání tvoří jednotný strukturovaný systém na základní škole, který obsahuje 9 let. Vyšší sekundární vzdělávání za běžných podmínek začíná ve věku 15 let dítěte (Eurydice ©).

Absolvování povinného roku na střední škole, po dokončení devítileté školní docházky je odlišností vůči českému školství. Dalším rozdílem je rozčlenění prvního stupně na 4 roky a druhého na 5, kde v českém je to naopak. Rámcový vzdělávací program určuje obsah a cíl vzdělávání. Kurikulum, mimoto, že obsahuje běžné předměty všeobecného vzdělávání ve světě, má také navíc povinně volitelné náboženství, nebo etickou výchovu. Zajímavostí také je, že na Slovensku se nachází značné množství škol, které vyučují v maďarském, či ukrajinském jazyce. Na konci základního vzdělávání probíhá povinné testování žáků v matematice a v příslušném jazyce, podle dané školy (Průcha, 2017).

Obrázek 3 Struktura vzdělávacího systému Slovenské republiky (Eurydice, 2018-2019)

6.2 Problémy a pozitiva slovenského vzdelávacieho systému

Průcha (2017) ve své encyklopedickém přehledu vzdelávacích systémů shrnul palčivá témata a problémy slovenského školství a vytvořil stručný a přehledný soupis informací. Jelikož cílem této práce není porovnávat školství jako celek, ale pouze jeho konkrétní oblast, zkusím shrnout pouze základní poznatky.

Ve slovenském školství patrně převažují spíše slabá místa, alespoň v měřitelném porovnávání s ostatními zeměmi EU, avšak mezi pozitivy můžeme spatřovat například všestranný rozvoj terciálního sektoru školství po roce 1989. Pozoruhodné je i výše již zmíněné dobré zajištění vzdělávání národnostních menšin a jako pozitivum se jistě jeví velmi nízký podíl osob, které dosáhly pouze základního vzdělávání, mezi věkem 25-64 let to je 8,3%, oproti průměru EU 25,8% (Průcha, 2017).

Negativ se zdá na první pohled mnohem více, jako první z nich Průcha (2017) zmiňuje horší přístup k terciálnímu vzdělávání pro děti ze slabších socioekonomických poměrů.

- Stále se nedaří dosáhnout většího rozvoje vzdělávání pro mladé Romy, kde hraje významnou roli jejich neúčast na předškolním vzdělávání.
- Také při pohledu na vysokoškolsky vzdělané osoby jejich počet vůči dalším státům EU zaostává, ve věku mezi 30-34 let to v roce 2015 činilo 28,2% a průměr EU je 39,4%.
- K nízkým platům učitelů určitě nepřispívá to, že slovenské náklady na vzdělávání jsou podstatně nižší, než průměr EU, a to 4,1% HDP, oproti 4,9% k průměru ostatních zemí (Průcha, 2017).

Pozitivním výhledem do budoucna je dokument „*Národný program reforiem Slovenskej republiky*“, který představuje plány vývoje vzdělávání do roku 2020. Cílem je zvýšit plat učitelů, kapacitu mateřských škol, nebo větší začlenění romských dětí do vzdelávacích institucí (Průcha, 2017).

V roce 2017 experti na vzdělávání vytvořili dokument s názvem *Učiace sa Slovensko – Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania*, ten obsahuje souhrn téměř všech oblastí školství. Dokument jistým způsobem popisuje aktuální stav školství a navrhuje řešení problému, tvoří koncept do roku 2027. Dokument byl k dispozici veřejnosti, k vyslovení

námitek a poznatků, během dvou dnů přibýlo až 4000 připomínek, které vedly k následné úpravě materiálu a k vytvoření finálního produktu (Učiace sa Slovensko).

6.3 Druhý stupeň základní školy na Slovensku

V následující tabulce lze vidět, že slovenské školství, ve svém státním vzdělávacím programu, dělí jednotlivé předměty do vzdělávacích oblastí. Udává to tedy základní kostru celého systému, na kterou však navazují tzv. průřezová témata. Ta se snaží reagovat na aktuální požadavky žáků, snaží se jednotlivé předměty propojovat, obohacovat o další informace, přihlížet aktuálnímu dění ve společnosti a rozvíjet v žacích funkční kompetenci při řešení problémů (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA JAZYK NÁRODNOSTNEJ MENŠINY A LITERATÚRA
	CUDZÍ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCE S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKÁ NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSTVO
ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE	TECHNIKA
UMENIE A KULTÚRA	HUDOBNÁ VÝCHOVA
	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA

Tabuľka 2 Povinné predmety na 2. stupni ZŠ Slovenskej republiky (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy, str. 6)

Co se týká časové dotace jednotlivých předmětů, které mají nejbližší k pojetí předmětu *Výchova ke zdraví* v ČR na 2. stupni ZŠ, tak podle rámcového učebního plánu je to takto:

		5	6	7	8	9	Celkem
Člověk a hodnoty	Etická výchova/Náboženská výchova/Náboženství	1	1	1	1	1	5
Člověk a svět práce	Technika	1	1	1	1	1	5
Zdraví a pohyb	Tělesná a sportovní výchova	2	2	2	2	2	10
	Volitelné (disponibilní hodiny)	3	4	4	3	5	19

Tabulka 3 Předměty rámcového učebního plánu Slovenska, nejbližší *Výchově ke zdraví* (Rámcový učebný plán dostupné pre ZŠ, str. 1)

6.3.1 Předměty s přímou analogií na české pojetí výchovy ke zdraví

Člověk a příroda

Pod tuto vzdělávací oblast na druhém stupni slovenských základních škol spadají *fyzika, chemie, biologie, geografie*. Tato vzdělávací oblast se zaměřuje na „rozvíjení přírodovědné gramotnosti“ (*ŠVP pre 2. stupeň základnej školy, str. 7*).

Podobně jako v tom českém odvětví se v této oblasti snaží o pochopení přírodních vztahů mezi jednotlivými organismy, jejich vazbou na člověka a případně i jeho pozitivního zpětného působení. Na stránkách slovenského ministerstva školství zdůrazňují to, že nezáleží pouze na pozitivním vztahu člověka k přírodě a jeho pochopení vlivů, ale také na tom, že tohle pochopení patří k důležité a nezastupitelné složce kultury lidstva (*ŠVP pre 2. stupeň základnej školy*).

Člověk a společnost

Dějepis, občanská výchova, geografie s její **humánní složkou**, jsou konkrétní předměty, které tahle oblast zahrnuje. Při pohledu z oblasti zdraví a nacházení společného, lze vypíchnout pohled na člověka a jeho integraci ve společnosti, jeho vztahy a případného vlivu na zdraví s pohledu pozitivně zřízených sociálních vazeb. V této vzdělávací oblasti jsou probírány také dějiny, státní zřízení a je tu snaha žáků samostatně vyvodit závěr, který je pro člověka i společnost ten přínosnější (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Člověk a hodnoty

Zdá se, že právě v této oblasti se slovenské školství liší s tím českým, marně bychom v česku hledali předměty jako **Etická výchova** nebo **Náboženství**. Je však nesporné, že i tyhle předměty mají úzkou souvislost v náhledu na zdraví. V etické výchově je snaha o podporu prosociálního chování, které je nezbytné pro zdravé vztahy člověka a společnosti ve které se vyskytuje. Naopak cílem náboženství je jisté pochopení kultury, jejího dějinného vývoje a ovlivňování vývoje současného. Snaží se o rozvoj vztahů k bohu, církvi, podněcuje filozofické myšlení a kladení si otázek o smyslu a významu světa, života (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Člověk a svět práce

V této oblasti nelze nalézt až tolik analogií s výchovou ke zdraví, avšak aspoň nepatrnou souvislost lze vidět v práci v domácnosti, kterou zahrnuje předmět **Technika**. Tam se lze setkat s ekonomikou domácnosti, prací na zahradě, či v kuchyni. Což už může mít jistou souvislost s výživou, která na zdraví má velmi výrazně měřitelný efekt (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Zdraví a pohyb

Tato oblast obsahuje pouze jeden předmět s názvem **Tělesná výchova a sport**. Stejně jako v českém pojetí tělesné výchovy i zde lze nalézt hodně témat se zdravím úzce spojených. Při absenci samostatného předmětu věnujícího se zdraví na Slovensku, lze odhadnout, že tento předmět bude patrně komplexnější a budou zde více i teoretické tematiky. Velmi zajímavé je to, že ve slovenském Státním vzdělávacím programu jsou zohledněny individuální dispozice žáků. Konkrétně se tam praví „*při realizování obsahu tělesné a sportovní výchovy*

je důležité respektovat individuální dispozice žáků, které by měli být zohledněné při plánování cvičení, ale také při hodnocení žáků“ (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy, str. 10).

Při pohledu do vzdělávacích standardů, které má slovenské školství k dispozici ke každému hlavnímu předmětu, si u tělesné výchovy lze povšimnout jasné spojitosti s českým pojetím předmětu *Výchova ke zdraví*. Jako důkaz poslouží cíle předmětu, které jsou následující:

- Žáci umí vysvětlit důležitost pohybové aktivity v životě a aplikaci na denní režim
- Chápu pohyb jako prevenci před civilizačními onemocněními
- Umějí poskytnout první pomoc adekvátně svému věku a získají informaci o situacích, které zdraví ohrožují
- Rozumí základům racionální, zdravé výživy
- Sportovní aktivity volného času popisují z hlediska významu
- Umějí diagnostikovat pohybovou výkonost a nadále rozvíjí své pohybové schopnosti
- Pravidla a technika jednotlivých disciplín jim není cizí a nadále si ji osvojují
- Chápu podstatu aktivního odpočinku
- K pohybové aktivitě jsou motivováni hlavně ve spojení s příjemným pocitem a zábavou při vykonávání samotné aktivity (Vzdělávacie štandardy pre 2. stupeň ZŠ).

6.3.2 Průřezová témata 2. stupně základního školství na Slovensku

V této kapitole nás bude především zajímat, kde se nejvíce lze setkat s oblastí zdraví, tedy takovou oblastí, která je v české republice chápána jako často samostatný předmět a to *Výchova ke zdraví*, avšak názvy mohou být nepatrně odlišné. Ve Slovenské republice při prvním pohledu na jednotlivá průřezová témata, především jen jejich názvy, lze patrně odhadnout, že tento obsah bude rozmělněn do velké většiny z nich. Názvy konkrétních předmětů v českém překladu zní: *Osobnostní a sociální rozvoj, Výchova k manželství a rodičovství, Environmentální výchova, Multikulturní výchova, Ochrana života a zdraví*. Průřezová témata se mohou nejenom využít k obohacení klasických předmětů, ale také díky volně dostupných disponibilním hodinám, jako samostatný předmět, což je zajímavé skutečnost při porovnávání vyučovaných hodin věnovaných zdraví (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Jako nejbližší k českému pojetí oboru výchova ke zdraví by se mohlo zdát průřezové téma *Ochrana života a zdraví*, pokusím se však nahlédnout podrobněji do jednotlivých témat a zjistit tak, zda a které body vzdělávání se shodují. Tohle zjištění bude podstatné pro pozdější porovnávání obou systémů a učinění závěru, který systém a způsob výuky může přinášet více výhod.

Osobnostní a sociální rozvoj

Průřezové téma, které se prolíná celým vzděláváním a lze zde shledat velké množství společného s českým pojetím předmětu výchova ke zdraví. Je kladen důraz na hodnoty, postoje a vědomé uvědomování si kompetenci k řešení jednotlivých situací. Snaží se žáky přimět k přemýšlení o budoucnosti, svých cílech a reálných předpokladech k budoucímu uplatnění. Podporuje v žácích informativní znalosti, jak chránit své zdraví, odolávat rizikovému pokušení ale cílem je také podpora uplatňování svých práv, respektování názorů ostatních a schopnost vést konstruktivní dialog s okolím (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Výchova k manželství a rodičovství

Učitel vede žáky přípravou na partnerské vztahy, manželství, rodičovství. Využívá vědeckých poznatků a etických norem k tomu, aby žáky téma připravilo na zodpovědné jednání v budoucích vztazích. Státní vzdělávací program slovenské republiky zdůrazňuje, že je třeba brát v potaz aktuální vyzrálost žáků, jejich životní situace a být ohleduplný a citlivý. Žák by si měl osvojit celostní poznatky o sobě, z hlediska biologického, psychologického a sociálního, naučit se zodpovědně chovat v sociálním vztahu. Důležitou oblastí je také sexualita a s tím spojená veškerá rizika chování (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Environmentální výchova

Trvale udržitelný život na zemi, vyhovující každému člověku a společnosti, je hlavní myšlenkou tohoto tématu. Vzájemné propojení ekologických, sociálních a ekonomických aspektů a pochopení vztahů mezi člověkem, přírodou, organismy je pro žáky důležité pochopit. Žák by díky nabytým znalostem z tohoto tématu měl sám přispívat k udržení čistého životního prostředí, měl by rozpoznat, co planetě škodí, co ji bezprostředně ohrožuje a pochopit, že díky vzájemnému propojení organismů na planetě existuje úzký vztah ke zdraví člověka (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Mediální výchova

Hlavním cílem mediální výchovy je to, aby žáci dokázali analyzovat přijímané informace, aby dokázali odlišit relevantnost přijaté zprávy, dokázali ji ověřit a disponovali tak mediální gramotností. V dnešní době média mají významný vliv na život každého jednotlivce a proto je důležité zprávy správně analyzovat a hodnotit (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Multikulturní výchova

Rizika předsudků a stereotypů, které jsou díky globalizace společnosti velkým tématem, se v slovenské společnosti mohou projevovat jako nesnášenlivost, xenofobie, rasismus. Proto je v tomto průřezovém tématu kladen důraz na poznání jiných kultur, zvyků a tradic národních menšin. Společně s tímto tématem ještě souvisí *Regionální výchova a tradiční lidová kultura*, které se zabývají kulturním dědictvím Slovenské republiky (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

Ochrana života a zdraví

Tohle téma, které má největší podobnost s českou *Výchovou ke zdraví*, je realizováno v rámci *tělesné a sportovní výchovy, biologie*. Existují také ale bloky vyučovacích hodin, které se nazývají účelová cvičení. Jsou realizovány dvakrát do roka, vždy v trvání 5 hodin. Teoretické a praktické poznatky získané díky tomuto tématu vedou k tomu, že žáci svým chováním dokáží chránit zdraví své i svého okolí. Výuka se zaměřuje nejenom na chování v mimořádných situacích, ale věnuje se také zdravému životnímu stylu a ochraně zdraví. Kromě toho je také zajímavé zaměření na sebeobranu a rozpoznávání nebezpečných situací (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy).

7 Komparace obou systémů se zaměřením na výuku výchovy ke zdraví

Při pohledu na obě země jsou při výuce témat zdraví patrné některé odlišnosti, které se zde pokusím uvést a provést tak přímé porovnání v parametrech, které lze vyčíst z kurikulárních dokumentů obou vzdělávacích systémů. Je také nutné zmínit, že až do konce roku 1992 měly obě země společné vzdělávací systémy, a tak se dalo předpokládat, že odlišnosti nebudou markantní, což se také ukázalo.

Vyhodnocení otázky č. 1:

Přímá vyučovací povinnost a dotace předmětu, který v sobě obsahuje zdraví jako nejdůležitější téma a v České republice je vyučován často pod názvem *Výchova ke zdraví*, je na 2. stupni ZŠ 2 hodiny. Společně s tematickým okruhem *Člověk a zdraví*, to je podle RVP ZV (2017) 10 hodin. Naopak ve Slovenské republice, podle *ŠVP pre 2. stupeň ZŠ* takový předmět vůbec neexistuje.

Vyhodnocení otázky č. 2:

Zde jsem zkoumal, jaký předmět svým obsahem nejvíce naráží na oblast zdraví, a tedy hlavně ve slovenském pojetí může být jistou náhradou za *Výchovu ke zdraví*. Porovnání tady bude nepatrně složitější, jelikož mé zjištění vedlo k tomu, že napříč téměř všemi předměty se zdraví vyskytuje, někdy v menší míře a někdy ve větší, třeba i v přímé kooperaci s předmětem *Výchova ke zdraví*. V České republice, v předmětu *Tělesná výchova* existuje tematický celek, který se nazývá přímo *Činnosti podporující zdraví*, tam je žákům hlavně vysvětlováno, jaký význam má zdraví pro každého jednotlivce, ale předmět je spíše zaměřen na fyzické pojetí výuky.

Naopak při pohledu na předmět *Tělesná výchova a sport*, vyučovaný ve Slovenské republice, lze podle dokumentu *Vzdelávacie štandardy pre 2. stupeň ZŠ*, nalézt mnohem více předpokladů k tomu, že výuka není postavena jenom na fyzické aktivitě. Jako příklad slouží i to, že jsou žáci seznamováni se základy výživy. Tohle se zdá jako logické vyústění toho, že na Slovensku neexistuje předmět s přímou analogií na *Výchovu ke zdraví* v ČR. Časová dotace obou předmětů je totožná a každý rok na 2. stupni ZŠ jsou předmětu věnovány 2 vyučovací hodiny týdně.

Vyhodnocení otázky č. 3:

V České republice si podle RVP ZV (2017) v některých tematických celcích dalších předmětů, lze povšimnout výrazného propojení obsahu a jeho přímé souvislosti s oblastí zdraví, určitě bude ale do velké míry záležet na osobě každého vyučujícího, jak se k danému tématu postaví a zda oblast zdraví zdůrazní jako podstatnou.

Ve Slovenské republice, dle *ŠVP pre 2. stupeň základnej školy*, kromě stejného tematického propojení existují průřezová témata, která svým obsahem zdraví nepochybně zahrnují. Zjištění, že škola disponuje volnými hodinami, díky kterým může průřezová témata vyučovat jako samostatný předmět, vedlo k tomu, že existuje předpoklad a ve slovenském školství lze nalézt vzdělávací instituci, kde se předmět může velmi podobat české *Výchově ke zdraví*. Také se ale může stát, že škola s disponibilními hodinami naloží úplně jinak a například téma *Ochrana života a zdraví* je na školách vyučováno v předmětech *Tělesná výchova a sport* a v *Biologii*. Existují však, většinou dvakrát za rok, na jaře a na podzim, výukové pětihodinové bloky tohoto tématu.

V České republice, kde jsou průřezová témata povinná a jejich názvy se dost shodují s těmi slovenskými, najdeme v RVP ZV (2017) mnoho souvislostí s tématy zdraví. Mé zjištění vedlo k tomu, že oba vzdělávací systémy disponují velkou mírou svobody, jak se témat ujmou, zda mu vyčlení samostatný předmět, nebo téma upozadí na nezbytně nutné.

Vyhodnocení otázky č. 4:

V České republice bychom marně, podle RVP ZV (2017) hledali povinnou vzdělávací oblast *Člověk a hodnoty*. Do které spadá *Etická a Náboženská výchova*. (*ŠVP pre 2. stupeň ZŠ*) Mezi základními předměty lze tuto oblast považovat za jistou protiváhu vůči české *Výchově ke zdraví*, výuka etiky bude mít ale jistě blízko českému pojetí a slovenské kladení většího důrazu na náboženství má nesporný původ v křesťanském založení slovenských obyvatel.

8 Přínos práce

Pro vzdělávací instituce

Ačkoliv oba vzdělávací systémy, tedy konkrétní oblast, které jsem se věnoval, mají své odlišnosti, zdá se, že svým odlišným způsobem téma zdraví obsahují. Zdá se mi, že ve Slovenské republice, i díky tomu, že zdraví nemá povinně vyhraněný samostatný předmět, dochází k většímu propojení v ostatních předmětech. To bych si představoval jako možnou nápravu do budoucna v ČR, tedy to, aby i ve všeobecně vzdělávacích předmětech, učitelé dbali na zdraví jako na důležitý aspekt a snažili se ho zdůrazňovat. Samozřejmostí je, že vyučující by měli jít příkladem a sami se o téma zdraví zajímat, jinak to je jistě bezpředmětné. To, že v České republice existuje předmět *Výchova ke zdraví*, považuji za dobré a od slovenského modelu bych se neinspiroval. Za důležité však považuji nutnou vzdělanost vyučujících pedagogů a jejich vynesení oblasti zdraví, jako důležitého tématu a potom také, aby i svým vlastním chováním podněcovali v žácích budoucí správné jednání.

Osobní přínos práce

Jeden z přínosů práce pro mě samotného bylo nejprve nahlédnutí do vzdělávacích dokumentů obou zemí, získání základního povědomí o rámcových vzdělávacích systémech, o tvorbě školních vzdělávacích plánů a jejich náplně. Jako člověk, pro kterého je téma zdraví v osobním i pracovním životě důležité, jsem považoval zjištění v této práci jako zajímavé pro osobní rozvoj. Také jako student oboru *Výchova ke zdraví* a možný budoucí učitel tohoto zaměření, tuhle práci považuji za více než obohacující. Podařilo se mi nahlédnout do konkrétních náplní předmětů týkajících se zdraví a porovnat přístup k výuce tohoto tématu ve Slovenské a České republice. Zjištěné poznatky pro mě byly také důležité z hlediska možného budoucího pojetí výuky, tedy zjištění, jaké styčné body existují v ostatních předmětech a kterým oblastem by v dnešní době měl dávat větší zřetel. Jak už jsem zmiňoval, tak pohled na slovenský způsob výuky tohoto předmětu měl pro mě jedno pozitivum, a tedy to, že díky množství průřezových témat by mělo docházet k častějšímu kontaktu žáku s tématy zdraví.

8.1 Rozhovor

Přestože vedený rozhovor nebyl stěžejní součástí této práce, kde šlo především o analýzu a porovnání kurikulárních dokumentů, chtěl jsem se zeptat na názor k aktuální situaci při výuce dvou chlapců, kteří mají aktuální a přímou zkušenost. Z každé země jsem vybral jednoho stejně starého chlapce, který měl čerstvě po dochození základní školní docházky. Rozhovor byl tedy veden za účelem jistého doplnění získaných informací a i přesto, že jsem si vědom, díky málo respondentům toho, že pohled na situaci nemůže být plně objektivní a bezchybný, k vytvoření většího povědomí o situaci ho považuji přesto za potřebný. Já osobně působím jako učitel na střední průmyslové škole, kde sice mohu znát jisté zásadní problémy učitelského povolání a předmětů, kterým se věnuji, má osobní zkušenost ze základního školství je již hodně vzdálená, a proto jsem považoval za důležité, se zeptat lidí, kompetentnějších v oboru, kterému se věnuji v této práci. Zmiňovaný rozhovor dvou respondentů je uveden v **příloze 1 a 2**.

Výstup z rozhovoru

Oba chlapci jsou bývalými žáky základních škol. Při dotázání na libovolné pojmy, které si ve spojitosti s tématy zdraví pamatují, byly odpovědi odlišné, avšak všechny se zdraví bezpodmínečně týkaly. U žáka z České republiky si lze povšimnou odpovědí jako *Evakuace*, *Bezpečnost*, tady bych si troufal tvrdit, že to je přímý důsledek vyučování problematiky v samostatném předmětu. Český žák bere přínos předmětu jako velmi důležitý, naopak slovenský komplikovaněji odpovídá a spíše kritizuje formu výuky jako takovou. Značně odlišné odpovědi potom lze nalézt v nejvíce rezonujícím tématu každého žáka. Zde bych se ale přikláněl k tomu, že záleží na zájmu každého jedince, u jednoho je na prvním místě pohyb a druhého chlapce z Česka to je evakuace při živelných katastrofách, kde zmiňuje zábavné pojetí výuky. Zajímavé je, že oba žáci shodně nenalezli odpověď na to, zda registrují zájem žáků o výuky tohoto téma, zdá se, že mimo svůj vlastní zájem už nesledují aktivitu žáků ostatních. Žák slovenského školství a jeho představa a kompetentnosti pedagogů vyučujících předměty týkající se zdraví, je negativní a mluví o špatném a nezábavném pojetí, naopak český žák zažil kvalifikované pedagogy se zájmem o obor, což bych přisuzoval tomu, že v České republice existuje *Výchova ke zdraví* jako samostatný předmět a učitelé jsou v něm

tak samostatně vzdělávání. Tady se nepochybně ukazuje to, že pojetí výuky v Česku se jeví jako ideálnější.

Závěr

Při samotném porovnávání obou vzdělávacích systémů jsem se snažil nalézt aspekty, které jsou na první pohled odlišné a zároveň dobře porovnatelné. Je jasné, že celkový dopad jednotlivých vzdělávacích systémů na budoucí život žáků a tedy to, zda by se v případě vzdělávání v odlišné zemi, v životních situacích chovali jinak, z běžného porovnávání kurikulárních dokumentů nemůže být zjistitelné. Z vzdělávacích dokumentů, hlavně rámcových vzdělávacích programů, jsem zjistil, že výzkumná otázka č. 1 potvrdila mé předchozí informace o tom, že přímá vyučovací povinnost předmětu *Výchova ke zdraví*, je na druhém stupni základních škol v ČR realizována časovou dotací 2h a naopak ve Slovenské republice vůbec neexistuje. Ve výzkumné otázce č. 2 jsem se zajímal, který předmět svým pojetím bude na Slovensku nejbližší *Výchově ke zdraví* a při pohledu do dokumentu s názvem *Vzdelávacie štandardy pre 2. stupeň ZŠ*, jsem zjistil, že předmět *Telesná a športová výchova*, k tomu má nejbližší, pokud nebudeme analyzovat průřezové témata. Ke zjištění další výzkumné otázky č. 3 mi dopomohly vzdělávací dokumenty jako RVP a ŠVP obou zemí, kde jsem hledal další možné spojitosti s oblastí zdraví v odlišných předmětech. Zjistil jsem, že obě země disponují tzv. průřezovými tématy a jsou do jisté míry svobodné při tvorbě školních vzdělávacích programů a mohou se tedy teoreticky zdraví věnovat ve velké míře, tedy pokud chtějí. V poslední výzkumné otázce č. 4 mě zajímalo, jaké další odlišnosti v oblasti povinných předmětů lze naléznout ve Slovenské republice. Zjištění vedlo k tomu, že podle dat z ministerstev školství obou zemí, konkrétně z dokumentů *Štátný vzdelávací program a RVP ZV*, to je především v oblasti *Človek a hodnoty*, pod kterou ve Slovenské republice spadá výuka náboženství a etické výchovy a tato oblast v České republice neexistuje.

Cíl práce byl splněn a jako nejtěžší při získávání informací považuji zorientování se v dokumentech obou zemí, kde celková orientace zabrala nejvíce času a útrap. Nejprve zjistit, jaké dokumenty utváří vzdělávací systémy, jak se jednotlivá nařízení implementují a kde má škola volnou ruku při tvorbě ŠVP. Jako největší překvapení, s kterým jsem předem nepočítal, je množství disponibilních hodin, k tvorbě průřezových témat, nebo i samotných předmětů.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

DVOŘÁK, Dominik, Tomáš JANÍK, Jan PRŮCHA, et al. *Srovnávací pedagogika: proměny a výzvy*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN 978-80-7290-860-8.

FIALOVÁ, Ludmila. *Vzdělávací oblast Člověk a zdraví v současné škole*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2885-1.

GREGER, David a Věra JEŽKOVÁ, ed. *Školní vzdělávání: zahraniční trendy a inspirace*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1313-1.

JANÍK, Tomáš. *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Syntézy výzkumu vzdělávání. ISBN 978-80-210-6349-5.

JŮVA, Vladimír a Čestmír LIŠKAŘ. *Úvod do srovnávací pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Učebnice pro vysoké školy.

LANDMAN, Todd. *Issues and methods in comparative politics: an introduction*. 3rd ed. New York: Routledge, c2008. ISBN 978-0415412377.

MARÁDOVÁ, Eva. *Výchova ke zdraví: školní vzdělávací program: metodická příručka pro 6.-9. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-973-4.

MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.

MUŽÍKOVÁ, Leona. *Škola a zdraví pro 21. století, 2010: podněty pro implementaci výchovy ke zdraví do školních vzdělávacích programů*. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s MSD, 2010. ISBN 978-80-210-5328-1.

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0870-9.

PRŮCHA, Jan. *Vzdělávací systémy v zahraničí: encyklopedický přehled školství v 30 zemích Evropy, v Japonsku, Kanadě, USA*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-845-2.

SCHAUB, Horst a Karl ZENKE, 2007. *Wörterbuch Pädagogik*. Mnichov: Deutscher Taschenbuch Verlag. ISBN 978-34-233-4346-6.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-489-6.

VÁŇOVÁ, Miroslava. *Srovnávací pedagogika*. Vyd. 3. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-68-6.

WALTEROVÁ, Eliška. *Srovnávací pedagogika: vývoj a proměny v globálním kontextu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-269-5.

WALTEROVÁ, E.; GREGER, D. *In Pursuit of Educational Change: Transformation of Education in the Czech Republic*. Orbis scholae, 2007, č. 2, s. 11-44. ISSN 1802-4637

Internetové zdroje

Education at a glance: OECD indicators [online]. 2017 [cit. 2019-03-03]. ISBN 978-92-64-27983-4. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/publikace-education-at-a-glance-1>

EURYDICE, © 2012. Organizácia vzdelávacieho systému na Slovensku 2018/2019 [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupný z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovakia_sk

EURYDICE, © 2012. Organizace vzdělávacího systému v Česku 2018/2019 [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupný z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/czech-republic_cs

MINISTERSTVO ŠKOLSTÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, © 2013-2019. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>

MINISTERSTVO ŠKOLSTÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, © 2013-2019. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2017*. [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Štátný vzdelávací program pre 2. stupeň základnej školy*. [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/statny-vzdelavaci-program-pre-2-stupen-zakladnej-skoly/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: www.minedu.sk/data/att/7497.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Učiace sa Slovensko*. [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://www.minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Vzdelávacie štandardy pre 2. stupeň ZŠ*. [online]. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://www.minedu.sk/vzdelavacie-standardy-pre-2-stupen-zs/>

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ, © 2011-2019. *Vzdělávací program Národní škola* [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/191>

PERNICOVÁ, Hana. *Rozpracování vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví do ŠVP: aktualizovaná verze* [online]. 29. 1. 2008 [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1934/rozpracovani-vzdelavaciho-oboru-vychova-ke-zdravi-do-svp-aktualizovana-verze.html/>

WALTEROVÁ, Eliška. Problémy srovnávací pedagogiky jako předmětu vysokoškolské výuky ve světě a v českém prostředí. *Pedagogická orientace*. [Online]. 2014, č. 5, s. 663-698. [cit. 2019-04-13]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/2429>

WORLD HEALTH ORGANIZATION © 2019. *Health promotion* [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://www.who.int/healthpromotion/en/>

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1 Počet vyučovacích hodin (Průcha 2006, str. 81)	19
Tabulka 2 Povinné předměty na 2. stupni ZŠ Slovenské republiky (ŠVP pre 2. stupeň základnej školy, str. 6).....	39
Tabulka 3 Předměty rámcového učebního plánu Slovenska, nejbližší Výchově ke zdraví (Rámcový učebný plán dostupné pre ZŠ, str. 1)	40
Obrázek 1 Časová dotace předmětů (Education at Glance, OECD 2017, str. 341)	20
Obrázek 2 Struktura vzdělávacího systému ČR (Eurydice ©, 2018-2019).....	25
Obrázek 3 Struktura vzdělávacího systému Slovenské republiky (Eurydice, 2018-2019) .	37

Seznam zkratk

ŠVP – školní vzdělávací program

ŠVP pre 2. stupeň základnej školy - *štátný vzdělávací program*

RVP – rámcový vzdělávací program

RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Seznam příloh

Příloha č. 1 Rozhovor se slovenským žákem

Příloha č. 2 Rozhovor s českým žákem

Příloha č. 1 Rozhovor se slovenským žákem

Otázka: Z jaké pozice máte zkušenosti se základním školstvím Vaší země? (student, zaměstnanec...)

Odpověď: *Študent.*

Otázka: Jste aktuálně v přímém kontaktu se základním vzděláváním? Pokud ne, jak je to dlouho, co jste byli.

Odpověď: *Som bývalým študentom, pred 2 rokmi.*

Otázka: Napište 5 libovolných pojmů či slov, které Vás napadnou v případě výuky předmětu Výchova ke zdraví, nebo obecně k tématu zdraví vyučovaného na ZŠ.

Odpověď: *Pohyb, sex, strava, spanok.*

Otázka: Je známo, že na Slovensku se jednotlivé kapitoly Výchovy ke zdraví dělí do několika předmětů, naopak v České republice existuje jeden konkrétní předmět s dvouhodinovou dotací na druhém stupni základních škol, vidíte nějaké případné pozitiva, či negativa systému, kterého jste byli součástí, oproti systému druhému?

Odpověď: *Na to sa tazko odpoveda, kedze som cesky system nezazil. Na slovensku si ziak (v reale jeho rodic) zvoli 1 predmet. Vo vela pripadoch nabozenstvo. Dieta ziska vedomosti iba v tomto obore. K zdravemu zivotnemu stylu priamo vzdelavane nie je.*

Otázka: Jaký vidíte všeobecný přínos studia Výchovy ke zdraví a myslíte si, že je předmět pro základní školství důležitý?

Odpověď: *Nemyslim si, ze vzdelavanie na zaklade faktov je v tomto veku pre dieta vyrazne prinosne. Dietatu by sa malo hravou formou ukazat, ake su moznosti zdravého stravovania, ze je zabavnejši pohyb a nie alkohol a podobne.*

Otázka: Jaké téma Vámi nejvíce rezonuje v rámci výuky zdraví, popište důvod.

Odpověď: *Pohyb. V dnesnej dobe je patrny nedostatok pohybu u deti. Pohybove a spolocenske aktivity su vymienane za vyrtualne. Skutocny priatelia za facebookovych.*

Otázka: Napište 2 nejpálčivější věci, které byste na způsobu výuky v oblasti zdraví změnili.

Odpověď: *Vyucovanie faktov a nedostatok interakcie.*

Otázka: Myslíte si, že jsou pedagogové dostatečně vzdělaní a kompetentní k výuce Výchovy ke zdraví, popište na základě vlastní zkušenosti.

Odpověď: *Nemyslim si. Ak ano, nedokazu to podat zabavnou a zaujimavou formou, aby zaujali dieta.*

Otázka: Do jaké míry registrujete zájem žáků o témata týkající se Výchovy ke zdraví.

Odpověď: *Na to nedokazem odpovedat.*

Otázka: Jak byste, v případě nespokojenosti v oblasti vzdělávání Výchovy ke zdraví reagovali? Učiníte konkrétní kroky, nebo nevidíte smysl vznášet argumenty?

Odpověď: *Neviem.*

Otázka: Na závěr poprosím o konkrétní pozitivum, která Vás napadne při pohledu na školství Vaší země a možné doporučení pro země okolní.

Odpověď: *Lahky pristup k vzdelaniu. Co moze byt pozitivum, ale lahko aj negativum.*

Příloha č. 2 Rozhovor s českým žákem

Otázka: Z jaké pozice máte zkušenosti se základním školstvím Vaší země? (student, zaměstnanec...)

Odpověď: *student.*

Otázka: Jste aktuálně v přímém kontaktu se základním vzděláváním? Pokud ne, jak je to dlouho, co jste byli.

Odpověď: *Ano, navštěvuji základní školu přibližně jednou do měsíce.*

Otázka: Napište 5 libovolných pojmů či slov, které Vás napadnou v případě výuky předmětu Výchova ke zdraví, nebo obecně k tématu zdraví vyučovaného na ZŠ.

Odpověď: *Návykové látky, Těhotenství, Bezpečnost, Evakuace, Pohlavní nemoci.*

Otázka: Je známo, že na Slovensku se jednotlivé kapitoly Výchovy ke zdraví dělí do několika předmětů, naopak v České republice existuje jeden konkrétní předmět s dvouhodinovou dotací na druhém stupni základních škol, vidíte nějaké případná pozitiva, či negativa systému, kterého jste byli součástí, oproti systému druhému?

Odpověď: *Vyhovovalo mi to takhle.*

Otázka: Jaký vidíte všeobecný přínos studia Výchovy ke zdraví a myslíte si, že je předmět pro základní školství důležitý?

Odpověď: *Ano, je důležitý. Žáci ZŠ by měli být seznámeni s určitými tématy, které se v tomto předmětu probírají.*

Otázka: Jaké téma Vámi nejvíce rezonuje v rámci výuky zdraví, popište důvod.

Odpověď: *Evakuace města při živelných katastrofách, náš učitel to podal v zábavné a interaktivní formě, a celkově mě toto téma zaujalo.*

Otázka: Napište 2 nejpálčivější věci, které byste na způsobu výuky v oblasti zdraví změnili.

Odpověď: *Asi nic, naše učitelka byla kvalifikovaná na tento předmět.*

Otázka: Myslíte si, že jsou pedagogové dostatečně vzdělaní a kompetentní k výuce Výchovy ke zdraví, popište na základě vlastní zkušenosti.

Odpověď: *U nás na základní škole ano, jsou tam tři učitelé, kteří jsou vzdělaní ve směru výchovy ke zdraví.*

Otázka: Do jaké míry registrujete zájem žáků o témata týkající se Výchovy ke zdraví.

Odpověď: ---

Otázka: Jak byste, v případě nespokojenosti v oblasti vzdělávání Výchovy ke zdraví reagovali? Učiníte konkrétní kroky, nebo nevidíte smysl vznášet argumenty?

Odpověď: *Stěžoval si na vedení školy, že předmět není dostatečně přínosný.*

Otázka: Na závěr poprosím o konkrétní pozitivum, která Vás napadne při pohledu na školství Vaší země a možné doporučení pro země okolní.

Odpověď: ---